Раіса Баравікова

Дзве аповесці пра міжпланетнага Пажарніка і казка пра жабяня Квыш-Квыш

Аповесці, казка

Мінск
Юнацтва
1996

АПОВЕСЦЬ ПЕРШАЯ

УСТУП, У ЯКІМ РАСКАЗВАЕЦЦА ПРА ТОЕ, ШТО...

Завуць яго мамурык. І шукаць яго трэба на планеце Мамурыя, дзе заўсёды жылі і, напэўна, жывуць і цяпер — мамуры. Да гэтага трэба дадаць яшчэ адно. Калі я расказала пра яго знаёмай дзяўчынцы, яна адразу сказала, што мамурыкам яго завуць таму, што ён заўсёды знаходзіцца каля мамы. Але гэта няпраўда. Мама яго вечна непакоіцца: «Дзе ён? Дзе ён? Дзе ён?» І знайсці яго не так і проста.

Калі б нават нехта на ўвесь вялікі неабдымны Космас з усёй сілы крыкнуў: «А-у-у-у!» — мамурык наўрад ці адгукнуўся б.

Па-першае, ён мог быць недзе вельмі і вельмі далёка, а па-другое, ён настолькі заняты сваёй справай, што, здаецца, нішто не можа яго адарваць ад яе. Асабліва ў пару зоркападу.

У мамурыка ёсць пікі-пак. Ён нечым падобны да зямнога верталёціка, але кабіна ў яго ўся празрыстая.

Астранаўты на шматлікіх касмічных трасах нярэдка прымаюць яго за стракозу і здзіўляюцца: «Адкуль узяцца стракозе ў Космасе?!» Але гэта проста пікі-пак. Так аднойчы назваў яго мамурык. У мамурыка ёсць сачок, амаль такі ж самы, якім усе дзеці на Зямлі ловяць матылёў. Ды мамурык матылёў не ловіць. Ён ловіць зоркі. Тыя самыя зоркі, якія нехта ў пару зоркападу назваў на Зямлі знічкамі. Таму што зоркі ў пару зоркападу ляцяць... Ляцяць... І знікаюць. І гэта няпраўда. Іх ловіць сваім сачком мамурык. І робіць ён гэта толькі дзеля таго, каб нідзе, ні на адной планеце, куды можа ўпасці непаслухмяная зорка, не ўзнікла пажару.

Калі пра гэта я расказала сваёй знаёмай дзяўчынцы, яна адразу сказала:

— Ах, ды ён жа не проста мамурык! Ён жа яшчэ і міжпланетны Пажарнік!

І я пагадзілася з ёю.

Мамурыка сапраўды можна назваць міжпланетным Пажарнікам. І я зараз раскажу першую аповесць пра яго. Але на нейкі час забудзем пра мамурыка, таму што аповесць пачынаецца з расказу пра крата Бутуза.

ЗНАЁМСТВА З КРАТОМ БУТУЗАМ

Ён быў неверагодна тоўсты, гэты крот Бутуз. Ну проста да агіднасці. І ніколі нічога не ўмеў рабіць, ды і не хацеў. Ён толькі ляжаў на канапе ў вялікім падземным пакоі, дзе не было і не магло быць ніводнага акенца. Але там, дзе павінны былі быць акенцы, гарэлі каляровыя ліхтарыкі. І нейкая маленечкая істота, з тых, каго хлопчыкі і дзяўчынкі на Зямлі завуць казяўкамі, памахвала перад кратом Бутузам веерам, зробленым з лёгкіх пёркаў, а крот Бутуз незадаволена крактаў:

— Як усё надакучыла! Страшэнна надакучыла!.. А-а-а-а...

Тады маленечкая Казяўка прыкрывалася веерам і таксама незадаволена сіпела:

— Мне тым больш даўно ўсё надакучыла! Немагчыма трываць!

І яна шырока, нібыта нечаму здзіўляючыся, раскрывала свае вочкі. А крот Бутуз працягваў злосна плакаць, і тады да яго падыходзіла маці і пачынала суцяшаць, як магла:

— Сынок! Мілы мой! Ты б не ляжаў на гэтай цвёрдай канапе. Ты падняўся б на паверхню. Я толькі што пракапала новую шахту. Гэта зусім недалёка. Ты не стомішся. Але затое там вельмі цёпла. Зямля пад сонцам прагрэлася і столькі на ёй кветак, што нават у мяне ад іх духмянага паху закружылася галава.

Прыблізна гэтыя ж словы сказала маці крату Бутузу і ў той дзень, калі ў яго быў асабліва дрэнны настрой.

— У цябе, маёй старой маці, адразу закружылася галава! — праз слёзы закрычаў крот Бутуз. — Ты гаворыш, на зямлі многа кветак, а я ўсё роўна іх не змагу пабачыць! Я ніколі нічога не бачу! Усе краты нічога не бачаць! А-а-а-а...

І крот Бутуз закрычаў так страшна, што маленечкая Казяўка з жахам прыціснулася да сцяны. А маці прысела на канапу побач з кратом Бутузам і сказала:

— Супакойся. Ты нічога не бачыш, але затое можаш чуць. Да прыкладу, я сёння пачула, што дзяўчынцы, у якой вельмі ласкавы голас, купілі гумовую лодку. І яна разам з татам хутка паедзе да мора.

— А-а-а-а! — яшчэ больш страшна зарумзаў крот Бутуз. — Дзяўчынцы, у якой вельмі ласкавы голас, купілі гумовую лодку, а ў мяне толькі гэтая цвёрдая канапа!

Маленечкая Казяўка на ўсялякі выпадак схавалася за цяжкую шэрую шторку, якой была прыкрыта сцяна. А маці паабяцала:

— Супакойся. Я куплю табе матаролер.

І нечакана для маці, а яшчэ больш нечакана для Казяўкі, якая выглядвала з-за шторкі, крот Бутуз паслухаўся. Ён падняўся з канапы, і маленькая Казяўка хуценька падала яму сандалеты, а да іх яшчэ і саламяны капялюшык, абвязаны шырокай ружовай стужкай. Да стужкі быў прымацаваны прывабны букецік з папяровых кветак. І кожны сказаў бы, што такі капялюшык можа насіць толькі дзяўчынка, а не нейкае там капрызлівае стварэнне. І Казяўка ведала пра гэта, таму што з’едліва прашаптала:

— Ах, якая розніца, для каго гэты капялюшык! Усё роўна нічога не бачыць гэты крот Бутуз.

— Цыц! — прыкрыкнула на Казяўку маці і, узяўшы крата Бутуза за лапу, павяла яго па доўгіх, цёмных і вузкіх калідорах туды, дзе была шахта.

І яны пачалі паднімацца наверх.

Паднімаліся яны ў невялікай кабінцы, зробленай з гнуткіх лазовых дубчыкаў. І падняліся вельмі хутка, але нягледзячы на гэта, крот Бутуз, як толькі выйшлі з кабінкі, сказаў цяжка:

— Ву-у-у-ух! — і сеў на вялікую грудку зямлі. — Хачу малака! Хачу нечага халоднага-халоднага!

Крот Бутуз не любіў слухацца, а любіў патрабаваць.

— Я зраблю табе малочны887 кактэйль, — сказала маці і знікла.

Крот Бутуз застаўся адзін. І яму адразу стала сумна. Так сумна, што ўсялякі хлопчык альбо дзяўчынка ў гэты момант абавязкова сказалі б:

— Так сумна бывае толькі тады, калі нехта не ўмее, альбо не хоча бачыць цікавых рэчаў вакол сябе.

Праўда, гэтыя словы не могуць тычыцца крата Бутуза, таму што ён ніколі нічога не бачыў. А яго самога, менавіта ў гэты момант, калі ён сеў на вялікую грудку зямлі, пабачыў міжпланетны Пажарнік, але гэта ўжо наступная частка аповесці і называецца яна

ПІКІ-ПАК
У АДКРЫТЫМ КОСМАСЕ

Пікі-пак імчаў з такой хуткасцю, якую на Зямлі немагчыма ўявіць. І ўсё роўна, нават пры гэтай хуткасці, міжпланетны Пажарнік паспяваў лёгка і прыгожа падхопліваць сваім сачком знічкі, якія імкнуліся праляцець міма міжпланетнага Пажарніка. І ім гэта ніяк не ўдавалася.

— Ёсць!.. Ёсць!.. — радасна крычаў мамурык, ён жа міжпланетны Пажарнік, калі ўсё новыя і новыя знічкі траплялі ў яго сачок. — Яшчэ адна!.. Яшчэ адна!..

Але раптам да яго голасу далучыўся тоненькі гук: пі-пі-пі. Гэта была радыёсувязь, і міжпланетны Пажарнік адразу націснуў на адпаведную белую кнопачку. Пасля чаго пачуўся роўны жаночы голас:

— Дзе ты? Дзе ты? Дзе ты?

— Мама! — адазваўся мамурык і замоўк.

Яго ўвагу прыцягнуў невялічкі экран, які знаходзіўся якраз насупраць міжпланетнага Пажарніка. На экране выразна вымалёўваўся крот Бутуз.

— Ну і стварэнне! Якое смешнае стварэнне! — прашаптаў Пажарнік. — Нешта падобнае я сустракаў у нізіне Драпежнай Рысі. Але ж гэтыя неахайныя сандалеты... Гэты недарэчны капялюшык... Гэтыя кветачкі!..— і міжпланетны Пажарнік звонка-звонка засмяяўся.

— Дзе ты? Дзе ты? Дзе ты? — у кабіне пікі-пака зноў пачуўся роўны жаночы голас.

— Нехта няўдала жартуе, — весела адказаў на гэты роўны голас Пажарнік. — На экране бачу нейкую дзіўную істоту. Я мог бы падумаць, што яна плюшавая, але ж істота рухаецца.

— Якая істота? — перапытаў жаночы голас. І ў ім чулася хваляванне. — Вяртайся назад!.. Вяртайся назад!.. Ты трапіў у сферу ўздзеяння невядомай планеты!

Міжпланетны Пажарнік хацеў нешта сказаць, але раптам пабачыў, як за бартом яго пікі-пака мільганула знічка. І Пажарнік націснуў на яшчэ адну, аранжавую, кнопку. Гэта ён уключыў дадатковую хуткасць. І ў той жа момант пікі-пак увесь затрымцеў і... паімчаў з такой неверагоднай хуткасцю, падзівіцца якой можна нават у Космасе.

Знічка была ў сачку, калі міжпланетны Пажарнік зноў паглядзеў на экран, але на ім былі толькі зоркі.

— Вяртайся назад!.. Вяртайся назад!.. — гучаў у кабіне пікі-пака ўстрывожаны жаночы голас.

— Я хутка буду дома, — спакойна сказаў міжпланетны Пажарнік. — Не хвалюйся! — І яшчэ раз зірнуў на экран, дзе мільгаў, іскрыўся дзіўны свет загадкавага і да канца нікім яшчэ не спазнанага Сусвету.

Што ж тычыцца крата Бутуза, дык ён знік, падобна да кадра з выпадковага невядомага мульціка.

Пікі-пак вяртаўся на Мамурыю.

КРОТ БУТУЗ РОБІЦЦА СВЕДКАМ ЧУЖОЙ РАЗМОВЫ

Маці затрымлівалася. І крот Бутуз хацеў было закрычаць:

— Як усё надакучыла!.. Як страшэнна ўсё надакучыла!.. А-а-а-а!..

Але ён не закрычаў, таму што зусім блізка пачуўся тоненькі звонкі галасок, які спачатку яго напалохаў, а потым нават і зацікавіў.

— Дзядзечка Чмель!.. Дзядзечка Чмель! Тут непадалёку растуць ліпы і такія смачныя кветкі на іх! Давайце разам паляцім туды!

Гэта гаварыла Пчала. На ёй была жоўценькая кароценькая спаднічка і такі ж жоўценькі берэцік, які Пчала ледзь не змахнула крылцам, калі садзілася на бухматую кветку канюшыны.

Але крот Бутуз гэтага ўсяго не бачыў. Ён толькі чуў Пчалу.

— Дзядзечка Чмель!.. Дзядзечка Чмель!..

А дзядзечка Чмель павольна пагойдваўся на шырокім лісту лопуха, зусім як хлопчык альбо дзяўчынка, якая, бывае, пагойдваецца ў гамаку, і гэтак жа павольна адказваў, абрываючы пялёсткі з белага рамонка.

І можна было падумаць, што ён варожыць на ім: «Любіць-не любіць! Любіць — не любіць»!

— Ах, гарэзніца ты, гарэзніца! І чаго раскрычалася ?! Ляці адна. Я ўжо стары... Дрэнна бачу. Ды і далёка да тых ліпаў!

— Дзядзечка Чмель, а што трэба зрабіць, каб ты бачыў добра? Вой, берэцік!.. Упаў мой берэцік!..— закрычала Пчала і кінулася паднімаць свой берэцік.

Чмель пачакаў пакуль яна падніме яго, і потым адказаў Пчале:

— З маім зрокам, на жаль, ужо нічога не зробіш... Падлятай сюды, бліжэй да мяне, і я нешта раскажу табе вельмі цікавае.

Бутуз затаіў дыханне. Ён увесь ператварыўся ў слых.

Для ўсіх, хто хоць нечым падобны да крата Бутуза, заўсёды цікава слухаць чужыя размовы. Але ў нармальным жыцці, сярод нармальных людзей, гэта не што іншае, як нетактоўнасць.

ЧМЕЛЬ РАСКАЗВАЕ ПЧАЛЕ ПРА СВАЮ БАБУЛЮ

— Ай, якая ў мяне была бабуля! Якая бабуля! — пачаў расказваць Чмель. І ў голасе яго чулася ласка і замілаванасць. — Гэта яна першая вынайшла той самы магнітафончык, які зараз бясконца ўключаюць гэтыя дуронікі камарыкі. Але справа не ў магнітафончыку, а ў адным з камарыкаў. Незвычайны быў Камарык. Ён працаваў у цырку. І ў яго

быў смяртэльны нумар: танец на хобаце ў Слана. Як жа мне хацелася трапіць у той цырк. Паглядзець і на Слана, і на яго хобат. А ў першую чаргу на адважнага Камарыка. Але я быў маленькі, таму і пачаў прасіць бабулю:

— Бабулечка, родненькая, хадзем у цырк! Там жа гэты смяртэльны нумар Камарыка.

А бабуля мне ў адказ сказала амаль тыя ж словы, якія сёння пачула ад мяне ты:

— Я ўжо старая... Зрок у мяне не той! Ды і далёка да таго цырку! І ўвогуле, што ж гэта ты кажаш? Камарык такі маленькі, што яго можна і не прыкмеціць на хобаце ў Слана. Хм-м, Камарык! Хто ж яго зможа пабачыць?.. А што да мяне, дык я і Слана як след не разгледжу! Зусім дрэнна бачу.

І тады я сказаў амаль тое ж самае, што і ты зараз:

— Бабулечка, а што трэба зрабіць, каб ты бачыла добра?

І бабуля адказала, паправіўшы пры гэтым свае акуляры, голасам, якім могуць адказваць толькі бабулі:

— З маім зрокам ужо нічога не зробіш, хаця... Падлятай сюды, бліжэй да мяне, і я нешта раскажу табе вельмі цікавае.

Пчала ўвесь час, пакуль гаварыў Чмель, папраўляла свой жоўценькі берэцік, а потым з маленечкай сумачкі, падобнай да тых, якія любяць насіць дзяўчынкі, дастала маленькае люстэрка і паглядзелася ў яго, нібыта нават і не ведаючы, што, калі нехта размаўляе з табой, трэба ўважліва слухаць, а не глядзецца ў люстэрка. Але Чмель усё роўна працягваў расказваць, як быццам і не бачыў, што Пчала глядзіцца ў люстэрка.

— Якраз тады я і пачуў, што ў тых бязмежных прасторах, адкуль свеціць наша Сонца, скуль вечарамі выплывае самотная Поўня і пачынае свой шлях над Зямлёю, дзе загараюцца і патухаюць мільярды зорак, недзе далёка-далёка сярод іх ёсць планета Мамурыя. Жывуць на Мамурыі — мамуры. І сярод гэтых мамураў жыве адзін Вялікі мамур. Ён умее вяртаць зрок усяму жывому. Ён толькі прыкладзе свае далоні да вачэй, і адразу гэтым вачам адкрываецца дзівосны свет.

Тут Чмель замоўк. Толькі было чуваць, як спалохана трапечуць лёгенькія крыльцы ў паветры. І яшчэ мільгануў жоўценькі берэцік Пчалы. Мільгануў і ўпаў у самую густую траву, як падае спалоханы Матыль, імкнучыся схавацца пад як можна найшырэйшы ліст. Але берэцік не спалохаўся. Спалохалася Пчала, таму што якраз пасля апошняга слова Чмяля пачуўся моцны грукат. Так падае вядро ў калодзеж. Але гэта было не вядро.

Паблізу нідзе не было калодзежа. Гэта была пад'ёмная кабінка, у якой крот Бутуз імкліва ляцеў уніз, у сваё падзямелле.

— Планета Мамурыя!.. Вялікі мамур!.. — крычаў ён.

І было ў гэтым крыку больш злосці, чым радасці, таму што крот Бутуз не ўмеў і не мог радавацца. Як не мог ён ведаць і таго, што ў гэтае самае імгненне недзе далёка на Мамурыі ва ўтуль ным шкляным пакойчыку за шкляным столікам сядзеў той самы Вялікі мамур. А непадалёку ад яго за малюсенькай шкляной партай сядзеў міжпланетны Пажарнік. Для Вялікага мамура ён быў толькі маленькім мамурыкам. Таму што Вялікі мамур не ведаў, што мамурыка адна мая знаёмая дзяўчынка назвала міжпланетным Пажарнікам. Аднак, справа не ў гэтым. Справа ў тым, што на Мамурыі ў невялікім утульным шкляным пакойчыку ішоў урок.

ВЯЛІКІ МАМУР ВЫКЛАДАЕ МАМУРЫКУ ПРАВІЛЫ ДОБРЫХ ПАВОДЗІН

— А чаму ты адзін? — запытаўся Вялікі мамур у мамурыка. — Дзе астатнія мамурыкі?

І мамурык вырашыў, што ў дадзеным выпадку лепшым адказам будзе маўчанне. Ён толькі адзін разочак зірнуў праз шкляную сцяну ў двор, дзе на такой жа шкляной пляцоўцы стаяў яго пікі-пак. А так увесь час глядзеў на Вялікага мамура, і Вялікі мамур сказаў:

— Я цябе разумею, ты залішне добра выхаваны для таго, каб гаварыць мне няпраўду, таму і маўчыш. Але я таксама добра выхаваны, таму больш не буду пытацца ў цябе пра астатніх мамурыкаў. Давай лепш уявім, што ты не ў гэтым утульным шкляным класе, а што ты прыйшоў у госці да свайго сябра, такога ж самага, як і ты, маленькага мамурыка і цябе сустракае яго мама.

— Я ўявіў! — хуценька адказаў мамурык. — Я скажу ёй «Добры дзень!» і запытаюся, ці дома мой сябра?

— Гэта ўсё так, — сказаў Вялікі мамур.— Але пасля таго, як ты скажаш «Добры дзень!», ты абавязкова павінен сказаць нешта прыемнае для маці свайго сябра, такога ж самага, як і ты, маленькага мамурыка. Ну, да прыкладу, што табе падабаецца сябраваць з яе сынам, што ён добразычлівы і спагадлівы мамурык. Таксама можаш сказаць, што табе заўсёды прыемна заходзіць да іх, таму што ў маці твайго сябра заўжды ветлівы твар і голас. Адным словам, у першую чаргу ты павінен сам прынесці ў дом свайго сябра хоць самую маленечкую радасць.

— А калі твар і голас у маці майго сябра будуць не зусім ветлівыя, што я павінен сказаць тады?

Вялікі мамур трошкі падумаў, а потым адказаў:

— Па-першае, калі да любога мамурыка прыходзяць сябры, любая маці павінна радавацца і ветліва сустракаць іх. Таму што гэта гаворыць пра тое, што яе мамурык добры ва ўсіх адносінах і іншым мамурыкам прыемна з ім сябраваць. А падругое, любы выхаваны мамур свой дрэнны настрой павінен насіць у сабе, каб не сапсаваць добрага настрою іншаму мамуру. Я ўжо не кажу пра далікатнасць мамурак, якой ім заўжды трэба прытрымлівацца.

— Я вас зразумеў, Вялікі мамур, — сказаў міжпланетны Пажарнік. — Няхай у вас застаецца добры настрой, але пра ўсё гэта мы неаднойчы гаварылі з маёй мамай. Яна толькі і робіць, што мяне выхоўвае.

— Дзякуй. Добра, што ты мне сказаў пра гэта!

Вялікі мамур лагодна пасміхнуўся. Яму была прыемнай шчырасць мамурыка. А потым Вялікі мамур сказаў:

— Тады мы ўявім іншае. Да прыкладу, ты вылятаеш у адкрыты Космас на сваім пікі-паку. І пікі-пак нечакана псуецца. Што ты будзеш рабіць?

— Ах, ды я ж не адзін у Космасе! Абавязкова сустрэнецца нейкі касмічны карабель... Я пашлю светлавы сігнал аб дапамозе. Астранаўты з гэтага карабля выйдуць у адкрыты Космас і мне дапамогуць.

— Правільна, — сказаў Вялікі мамур. — А што ты скажаш астранаўтам?

— Скажу, што мне патрэбна дапамога, і папрашу дапамагчы, — мамурык падумаў і дадаў: — А яшчэ запытаюся, куды яны ляцяць і адкуль? Гэта так цікава!

— Я згодны з табой, што гэта цікава. Але пытацца пра гэта не трэба. Калі астранаўты палічаць патрэбным табе расказаць пра свой маршрут, яны і самі раскажуць. А празмерная цікавасць — адна з рысаў нявыхаванасці.

Акрамя гэтага, ты павінен перш за ўсё папрасіць, каб табе толькі падказалі, дзе непаладка, і паспрабаваць самому наладзіць яе. І, калі ў цябе нічога не атрымаецца, толькі тады папрасіць астранаўтаў адрамантаваць твой пікі-пак. Ты зразумеў мяне?

— Вельмі добра зразумеў! — адказаў мамурык.

І якраз у гэты момант пачуўся тоненькі-тоненькі сігнальчык. Ён усё гучаў і гучаў.

— Гэта мой пікі-пак, — стрымана сказаў мамурык. — У такі час я звычайна вылятаю ў Космас.

— Ты зараз пойдзеш да свайго пікі-пака, але дазволь мне падключыцца да цябе, калі ты будзеш у Космасе. Магчыма, там знойдзецца нешта вартае, каб нам працягнуць урок.

— Я згодны, — сказаў мамурык. — Да сустрэчы ў Космасе.

Ён спакойна выйшаў з класа, і шкляная падлога пад ім месцамі тоненька-тоненька пазвоньвала. Так звоняць на Зямлі ільдзінкі, калі зрываюцца адліжным днём і падаюць на непрыкрыты снегам тратуар.

Хутка мамурык быў у сваім пікі-паку. Ён націснуў на жоўтую кнопку, потым на зялёную, і маленькія крылцы пікі-пака закруціліся ў паветры. А потым мамурык націснуў яшчэ і на сінюю кнопку, і пікі-пак у тое ж імгненне адарваўся ад шкляной пляцоўкі і, набіраючы хуткасць, пачаў паднімацца ў таемную прастору неба. На маленечкім экранчыку замільгалі зоркі.

Міжпланетны Пажарнік узяў у рукі свой сачок і перакінуў яго за борт пікі-пака праз малюсенькае акенца. Цяпер мамурык быў толькі міжпланетным Пажарнікам.

Мамурык націснуў на белую кнопку і адразу ж пачуўся голас Вялікага мамура:

— Ты добра мяне чуеш?.. Ты добра мяне чуеш?..

— Я вас добра чую, Вялікі мамур, — адказаў міжпланетны Пажарнік.

— Уключы адкрытую радыёсувязь з усім Космасам, — працягваў Вялікі мамур.

І міжпланетны Пажарнік націснуў на чорную кнопачку. І адразу ў кабіну пікі-пака ўварваўся спачатку невыразны гул. Пасля ў гэтым гуле пачуліся самыя розныя сігналы. Яны былі і тоненькія-тоненькія, ледзь чутныя, як піск камара, і густыя-густыя, вельмі гучныя, як крык перапуджанай начной птушкі.

— Што ты чуеш? Што ты чуеш?! — пытаўся тым часам у мамурыка Вялікі мамур.

І міжпланетны Пажарнік хацеў яму адказаць:

— Я чую звычайныя гукі Космасу. Але ў гэты момант ён пачуў нейчы, як яму здалося, страшны голас, непрыемны, з жаданнем усё заглушыць сабою.

— Так можа рабіць толькі мая маці! — чулася ў кабіне пікі-пака. — Мая неразумная маці!.. Таму што пра самае цікавае я даведваюся выпадкова! Мне не хочацца жыць пад гэтым дахам! Не хочацца!.. Не хочацца!.. Я разбуру гэты дах!

Міжпланетны Пажарнік вельмі здзівіўся. Уражаны, ён разгублена глядзеў на чорную кнопачку і хацеў запытацца ў Вялікага мамура:

— Што ўсё гэта можа значыць?

Але Вялікі мамур адазваўся сам:

— Адключы радыёсувязь з усім Космасам. Ты трапіў у сферу ўздзеяння невядомай планеты.

Мамурык адразу націснуў на чорную кнопачку, хоць яму і не хацелася рабіць гэтага. Але яму яшчэ доўга здавалася, што ў кабіне пікі-пака ўсё гучыць непрыемны голас з жаданнем усё заглушыць сабою.

Калі б ён хоць аднойчы чуў голас крата Бутуза, ён адразу вызначыў бы, што голас належаў яму. Але міжпланетны Пажарнік не толькі ніколі не чуў голасу крата Бутуза, а і ўвогуле, нават не здагадваўся пра яго існаванне. Але пра крата Бутуза расказваецца ў наступнай частцы аповесці і называецца гэтая частка

КРОТ БУТУЗ НЕЧАКАНА ДЛЯ СЯБЕ ПАЧЫНАЕ ДЗЕЙНІЧАЦЬ

— Не падыходзь да мяне! — злосна крычаў крот Бутуз, адчуваючы, што маці недзе зусім побач. — Пра планету Мамурыю, пра Вялікага мамура я даведваюся ад нейкага Чмяля! Я павінен быць на Мамурыі! Я не хачу заставацца сляпым! Я павінен сустрэцца з Вялікім мамурам!

І маці сказала яму, як ніколі строга:

— Ты даведаўся пра Мамурыю. І мне лёгка цябе зразумець! Але сустрэцца з Вялікім мамурам ты не можаш. Мы — краты. І наша сіла ў тым, што мы жывём у падзямеллі. Як толькі мы выйдзем з яго, у любой адкрытай прасторы мы перастанем быць кратамі. Мы адразу страцім сваю сілу! Гэта не мой забарон. Гэта забарон вышэйшай улады кратоў! Табе нельга на Мамурыю!

І крот Бутуз у злосным адчаі ўпаў на сваю канапу.

І Казяўка, якая стаяла побач з канапай, хутка-хутка замахала лёгкім веерам перад ім. І вочы яе, як два тэлескопы, якія нехта хутка-хутка паварочвае, спуджана глядзелі па баках. Казяўка шукала месца, дзе можна было б схавацца. А крот Бутуз сказаў у гэты час:

— Я парушу забарон вышэйшай улады кратоў!

І на гэтыя яго словы маці адказала:

— Парушыць забарон вышэйшай улады кратоў немагчыма! І, каб ты не засмучаў сваімі жорсткімі словамі мяне, сваю старую маці, я зараз выйду з гэтага пакоя і вярнуся толькі тады, калі ты забудзеш і думаць пра планету Мамурыю, і пра Вялікага мамура!

— Тады... У такім разе... — закрычаў крот Бутуз. — Я знішчу ўсё!.. Знішчу планету Мамурыю і знішчу Вялікага мамура!

Але маці ўжо не чула гэтых яго слоў. Яна спяшалася да новай шахты.

— Ты сказаў мудрыя словы! — віскнула Казяўка. — Калі ты знішчыш Мамурыю і Вялікага мамура, нішто не будзе тры вожыць цябе, таму што Мамурыі і Вялікага мамура больш проста не будзе.

— Як мне гэта зрабіць? — запытаўся крот Бутуз.

Ён быў бездапаможным у сваёй злосці.

Казяўка махнула веерам і склала яго ў тоненькую пласцінку.

— А ты ніколі не будзеш крыўдзіць мяне? — запыталася яна ў крата Бутуза і дадала: — Я заўсёды цябе баюся. Мяне выратоўвае толькі тое, што ты нічога не бачыш, інакш бы ты... Я хачу сказаць, што ў іншым выпадку мяне даўно ўжо не было б у гэтым пакоі.

— Я не буду цябе крыўдзіць,— сказаў крот Бутуз.

— Дай слова крата! — віскнула Казяўка.

— Даю слова крата! — не затрымаўся з адказам Бутуз.

— Добра, — пагадзілася Казяўка. — Тады я адкрыю табе тайну крата, якога ўсе завуць Сівой Поўсцю. Гэта таму, што ён вельмі стары.

— Мяне не цікавіць, як яго завуць, — сказаў крот Бутуз. — Мяне цікавіць тайна, якой ён валодае.

— О-о, — выдыхнула Казяўка. — Гэта страшная тайна. Тайна праткніту і хуткай ракеты.

— А што такое праткніт? — запытаўся крот Бутуз у Казяўкі.

— Праткніт — гэта такое рэчыва. І яно самае жудаснае з усяго, што толькі можа быць жудасным. Праткнітам напаўняюць ракету, і тады яна робіцца вельмі страшнай на зямлі і ў небе. У тых прасторах, куды немагчыма трапіць кратам. Ды і нам, казяўкам, там ніколі не быць, — уздыхнула Казяўка.

— Вядзі мяне да крата, якога завуць Сівой Поўсцю! — хутка сказаў крот Бутуз.

І Казяўка радасна перапытала ў яго:

— А ты, праўда, ніколі не будзеш крыўдзіць мяне?

І зноў, як і раней, крот Бутуз адказаў:

— Даю слова крата!

Тады Казяўка падала Бутузу сандалеты і саламяны капялюшык, абвязаны шырокай ружовай стужкай, да якой быў прымацаваны сціплы букецік з папяровых кветак. Сама яна апранула зялёны плашч у чорную бубачку. І яны пайшлі...

А на планеце Мамурыя ў гэты час адбывалася нешта святочнае і вельмі мілае зроку добрага мамура. Пра што і расказваецца ў наступнай частцы аповесці пад назвай

ДЗЕНЬ
ЛЁГКАГА КРЫЛА

Гэты дзень адрозніваецца ад астатніх дзён. На Зямлі ён завецца днём нядзельным. І зусім, як на Зямлі, на Мамурыі ў гэты дзень усе адпачываюць, выбіраючы найбольш прыдатны для адпачынку занятак.

— Твой пікі-пак сёння табе не спатрэбіцца, — сказаў мамурыку тата. — Мы паляцім на маёй паветранай яхце ў цясніну Срэбнай Вады.

— А хіба ў цясніне Срэбнай Вады ёсць вада? — запытаўся мамурык і першым саскочыў з невялікага шклянога ганку.

Яны толькі што выйшлі з дзвярэй агромністага дома, падобнага да вежы, зробленай з каляровага шкла. Калі на гэтую вежу зірнуць здалёку, яна падобна на стралу. А горад, у якім жыў мамурык, калі б на яго паглядзець таксама здалёку ці зверху, быў бы вельмі падобны да тых прыгожанькіх казачных гарадоў з каляровымі дахамі, якія нярэдка малююць мастакі ў кніжках казак славутага Андэрсена. Але гаворка не пра го рад, а пра мамурыка. Ён пачакаў, пакуль тата спусціцца ўніз, і потым сказаў яму:

— Ты не адказаў на маё пытанне.

А тата замест адказу падаў яму маленечкі шлем і толькі тады адказаў:

— Мы пра гэта пагаворым у паветранай яхце.

Яны падышлі да яхты, якая стаяла на адкрытай пляцоўцы і нагадвала нечым самую сапраўдную зямную яхту. І ўжо, калі селі ў яе, тата папрасіў мамурыка:

— Націсні на кнопку ўзлёту. Я зусім забыўся, трэба праверыць парашуты ў салонным аддзяленні.

Ён пайшоў у салоннае аддзяленне, а мамурык націснуў на ружовую кнопку, і яхта павольна ўзнялася ў паветра.

— Ты не забыўся пра шлем?— праз нейкае імгненне мамурык пачуў голас таты.

— Не, — адказаў мамурык. — Не забыўся!

Ён узяў шлем, і нацягнуўшы яго ледзь не на самыя вочы, зашпіліў тоненькі раменьчык.

Яхта набірала хуткасць.

Яна ўжо нагадвала маленькую кропачку ў ясным небе Мамурыі, калі тата вярнуўся з салоннага аддзялення і сеў побач з мамурыкам.

— Ты пытаўся, ці ёсць у цясніне Срэбнай Вады вада? — сказаў тата. — Гэтага ніхто не ведае. Цясніна вельмі глыбокая, але ў ёй чуецца звон, і ўсе думаюць, што гэта б'ецца вада аб каменныя глыбы на дне.

— Я цябе зразумеў, — адказаў мамурык і адразу запытаўся. — А чаго мы ляцім у цясніну?

Ён паглядзеў уніз і ў той жа момант забыўся пра сваё пытанне. Яго ўразіла ззянне, якое то набліжалася, то аддалялася ад іх недзе далёка ўнізе, на самай паверхні Мамурыі. Ззянне нагадвала тысячы вясёлак, якія ў адзін міг і разбягаліся, і сыходзіліся.

— Тата, зірні, — папрасіў мамурык. — Я ніколі нічога падобнага раней не бачыў. Што гэта можа быць?

— Ты сапраўды бачыш гэта ўпершыню? — здзівіўся тата. — Няўжо ніколі раней не бачыў, калі паднімаўся на сваім пікі-паку.

— Не бачыў, — ціха адказаў мамурык. — Мяне цікавілі толькі знічкі ў глыбокім Космасе.

— У такім разе мы прыцішым хуткасць і трошкі знізімся.

Тата націснуў на белую кнопку, потым на зялёную, і яхта павольна пачала зніжацца.

— Глядзі ўніз, — сказаў ён мамурыку. — Гэта Круг Радасці. Сюды дарослыя мамуры прылятаюць, калі ім сумна. Ты бачыш, нібыта мільёны ззяючых вачэй глядзяць на нас. І ў гэтых вачах столькі радасці, што яна перадаецца кожнаму, хто пагалядзіць у гэтыя вочы.

Тата націснуў на яшчэ адну, сінюю кнопку, і яхта пачала кружыцца над Кругам Радасці.

— Мне хочацца смяяцца, — сказаў мамурык. — У мяне такое адчуванне, нібыта я ў Космасе і мною не прапушчана ніводнай знічкі. Як ніколі, я сабою задаволены.

Тата ўздыхнуў і сказаў:

— Мамуры заўсёды сабою задаволеныя. У іх заўжды ўсё добра, таму яны рэдка прылятаюць сюды. Круг радасці іх амаль ніколі не цікавіць.

Ён націснуў на чырвоную кнопку. Яхта на нейкае імгненне прыпынілася і пачала паднімацца, беручы знаёмы кірунак.

— Дык чаго мы ляцім у цясніну? — задаў мамурык яшчэ раз сваё пытанне.

— Мне хочацца пасмуткаваць, — адказаў тата. — Паўсюдна вакол цясніны растуць кветкі Жальбы. Яны дораць мамурам смутак. Сёння раніцай я адчуў, што мне не хапае смутку.

— Мне таксама трэба пасмуткаваць?— запытаўся мамурык.

— Абавязкова!— адказаў тата. — Нельга жыць адной радасцю. Пасля смутку радасць робіцца большай. Смутак робіць сэрца мамура больш спачувальным.

У гэты момант пачуўся ледзь чутны звон, нібыта нехта далёка ўдарыў у літаўры.

— Мы падлятаем да цясніны Срэбнай Вады, — сказаў тата. — Нас папярэджвае камп’ютэр. Хутка пачнем зніжацца.

Мамурык глядзеў уніз і бачыў толькі скалы, якія прыкрывалі сабой далягляд. Але яхта зніжалася, і мамурык пабачыў вялікі прагал між скалаў. Ён спачатку здаўся мамурыку фіялетавай стужкай, і мамурык здзівіўся:

— Я ўпершыню бачу фіялетавае каменне. Які змрочны, халодны колер!

— Гэта не каменне, — пачаў тлумачыць тата. — Скалы, якія ўзнімаюцца вакол цясніны, абсыпаны дробнымі фіялетавымі кветкамі. Гэта і ёсць кветкі Жальбы.

І праз нейкае імгненне тата папрасіў мамурыка:

— Ты мне не перашкаджай. Сядзі спакойна. Я выбіраю пляцоўку для пасадкі. Не хочацца ляцець на агульны яхтадром.

Прагал паміж скаламі рабіўся ўсё больш і больш шырокім, а кветкі ўсё больш выразнымі. Хутка мамурык мог бачыць іх трапяткія пялёсткі.

Яхта злёгку ўздрыганулася і апусцілася на невялікую каменную пляцоўку.

— Будзем выходзіць, — сказаў тата. — Можаш зняць шлем.

Ён адчыніў дзверцы. У кабіну яхты пацёк халадок, і мамурык вырашыў не здымаць шлема. Скочыў уніз...

Кветак было многа. Яны то раіліся, то нібыта беглі адна за адной па нябачным ланцужку. Але мамурыка здзівіла не гэта. Кветкі выпраменьвалі ледзь бачнае святло, і яно адкідвалася на скалы мігатлівымі адбіткамі.

— Кветкі, як нежывыя, — сказаў мамурык, азіраючыся па баках.

— Яны і ёсць амаль нежывыя, — адказаў бацька, пакідаючы яхту. — Даўно-даўно іх зрабіў Вялікі мамур з самага тонкага шкла і перанёс сюды на скалы... Ён працаваў два гады, затое кветкі былі

падагнаны так, што неўзабаве зрасліся са скаламі. Скалы іх пояць сваімі сокамі, і з кожным годам кветкі робяцца ярчэйшымі.

— Мне сумна! — сказаў мамурык і сеў на невялікі камень, баючыся наступіць на фіялетавую чародку пялёсткаў.

Калі б маёй знаёмай дзяўчынцы давялося трапіць у цясніну Срэбнай Вады, яна адразу ўскрыкнула б:

— Вой, колькі тут фіялак! Я ніколі не бачыла іх так многа.

І сапраўды, кветкі Жальбы былі вельмі падобныя да зямных фіялак, але мамурык пра гэта не ведаў, ён толькі бліжэй падсунуўся да бацькі, які таксама сеў побач з ім.

— Я люблю прылятаць у цясніну Срэбнай Вады, — сказаў бацька. — Калі б на нашай Мамурыі ішлі дажджы, напэўна, я гэта рабіў бы значна радзей...

— Учора на Мамурыі ішоў дождж, — мамурык паглядзеў на бацьку.

— Гэта быў не дождж, а штучнае арашэнне. На Мамурыі ніколі не бывае дажджоў, — адказаў бацька. — Многія мамуры нават не ведаюць, што гэта такое.

— А адкуль ты ведаеш? — запытаўся мамурык.

Бацька толькі ўздыхнуў, але потым сказаў з сумам:

— Я таксама не ведаю. Але чуў пра гэта ад аднаго астранаўта. У яго на караблі адмовіла сістэма кіравання, і ён быў вымушаны затрымацца на Мамурыі. Я тады быў такім самым маленькім мамурыкам, як і ты цяпер. Ён сумаваў па дажджах, якія цэлымі днямі ўсё стукаюць і стукаюць па шыбах вокнаў.

Дажджы як дзівосная музыка неба, якая наплывае на душу. А разам з ёю наплывае і смутак на ўсё жывое. У гэтым смутку мрояцца невядомыя гарады, неадкрытыя планеты.

І мамурык міжволі паглядзеў на неба. Яно было ясным і чыстым, без аблачынкі. Ён адразу ўспомніў пра свой пікі-пак і ўявіў яго ў такіх бязмежных вышынях, што ў любога хлопчыка альбо дзяўчынкі на Зямлі перахапіла б дыханне. І яшчэ ён уявіў сябе ў пікі-паку і ўявіў свой сачок, якім ён хутка-хутка падхоплівае знічкі ў Космасе, баючыся, што хоць адна з іх усё-такі зможа ўпасці на нейкую невядомую планету, і тады там узнікне пажар. Мамурык ні ў якім разе не мог гэтага дапусціць. Ён жа, як сказала адна мая знаёмая дзяўчынка, быў міжпланетным Пажарнікам. І ён успомніў таксама і пра свой экранчык у пікі-паку. І ўявіў, як на экранчыку праплываюць невядомыя яму, загадкавыя планеты. Яны бываюць рознымі па памерах, і мамурык не сумняваўся, што на адной з іх ідуць доўгія, зацяжныя дажджы. Заўсёды ідуць дажджы.

А, можа, толькі зрэдку. Але гэта няважна. Галоўнае ідуць.

— Я, напэўна, любіў бы дождж, — сказаў бацька. — Мне надакучае пастаянная радасць.

— Ты мала падарожнічаеш, — і мамурык на нейкае імгненне задумаўся, а потым дадаў: — У мінулым годзе толькі адзін раз вылятаў у Космас.

— Я патрэбен на Мамурыі, — апраўдваўся бацька. — Кожны мамур робіць сваю справу. Без мяне не было б дамоў на Мамурыі.

— Але дамы будуюць і іншыя мамуры.

— Так… будуюць! А я дамы праектую.

І адразу пасля гэтых слоў бацька звярнуў увагу мамурыка на тое, што на вяршынях скалаў кветкі Жальбы больш пышныя.

— Гэта таму, што там больш сонца, — адказаў мамурык.

— Ты ж сам сказаў, што кветкі Жальбы зрасліся са скаламі.

Значыцца, яны самыя сапраўдныя… Не мёртвыя. Я гэта бачу толькі цяпер, калі добра прыгледзеўся.

Яны гаварылі так яшчэ вельмі доўга і не ведалі, што і цясніне Срэбнай Вады, і Кругу Радасці, ды і ўсёй Мамурыі і мамурам пагражае небяспека, таму што ў гэты самы момант далёка-далёка ад іх крот Бутуз і Казяўка ў глухой земляной шахце ўжо завіхаліся каля новенькай ракеты, якую даў крату Бутузу стары крот. Той самы, якога ўсе звалі Сівой Поўсцю. І тысячы казявак прыцягнулі ракету ў шахту, але гэта ўжо новая частка аповесці, якая называецца

НЯШЧАСНАЯ БАМБАРЫЗА

Шахта была вельмі цеснай, і ракета заняла амаль усю яе прастору.

Знаёмая Казяўка ледзь прыткнулася на драбінцы, прыстаўленай да ракеты, а крот Бутуз стаяў у праходзе. Яму ўжо не было месца ў шахце.

Ён змакрэў. Саламяны капялюшык з ружовай стужкай і прымацаваным да яе букецікам з папяровых кветак нібыта прыклеіўся да яго галавы. Бутуз прыціскаў да жывата сандалет з адарваным раменьчыкам (напэўна, раменьчык гэты адарваўся, калі перацягвалі ракету), а ў другі, цэлы сандалет, быў абуты. Казяўка трымала слоік з жоўтай фарбай. Яна пафарбавала ў гэты колер каўпачок ракеты і наважвалася злезці з драбінкі, але затрымалася.

— Бутуз, — сказала яна крату. — А як мы назавём ракету? Добра было б якраз на гэтым баку напісаць яе назву, пакуль я стаю на драбінцы.

Крот маўчаў. Ён думаў. І тады зноў загаварыла Казяўка:

— Мне здаецца, што яе трэба назваць Праткнітай, паколькі ў ёй знаходзіцца гэты страшны праткніт.

Крот яшчэ падумаў. Нарэшце, адказаў:

— Мне вельмі падабаецца маё імя. Асабліва апошні гук «з-з-з»!

І ён з асалодай працягнуў:

— Бутуз-з-з... Хацелася б, каб і назва ракеты мела гэтае «з-з-з»!

— Праткніза! — хутка сказала Казяўка, з сілаю націскаючы на гук «з».

— О-о, — закрычаў крот Бутуз, нібыта і не чуючы, што сказала Казяўка. — Мы назавём яе «Бамбарыз»! «Бамбарыз»! — паўтарыў ён. — Як здорава я прыдумаў!

— Але ракета жаночага роду, — адазвалася Казяўка.

— Гэта ж не кулямёт!

— У такім выпадку...

Крот Бутуз на хвіліну задумаўся, але хутка ўскрыкнуў:

— Ну, тады «Бамбарыза»!

І Казяўка з ім пагадзілася.

— Добра! — сказала яна. — Я напішу «Бамбарыза»!

І яна пачала выводзіць літару за літарай на блішчастым баку ракеты, а крот Бутуз нечакана прамовіў:

— Хутчэй заканчвай сваю пісаніну, я страшэнна хачу есці.

Калі вернемся дадому, я з’ем дзесяць катлет.

— Вядома, з’ясі! — не сумнявалася Казяўка і дадала:

— Хвілінку пачакай! Не для сябе стараюся! Яшчэ трэба напісаць «Вогненебяспечна» над кнопачкай, на якую ты будзеш націскаць, калі захочаш, каб ракета ўзляцела!

— А гэта для чаго? — запытаўся крот Бутуз.

— Ты такі разумны! Такі разумны! — віскнула Казяўка, закругляючы апошнюю літару ў слове «Бамбарыза», — а не ведаеш самых простых рэчаў. Тут жа процьма чарвякоў! Нехта з іх выпадкова націсне на гэтую кнопку, — працягвала яна, злазячы з драбінкі. — А надпіс гэтага зрабіць не дазволіць! Усе чарвякі палахлівыя.

І яна нахілілася над блішчастай кнопачкай у самым хвасце ракеты і тоненька-тоненька вывела над кнопкай: «Вогненебяспечна!»

— Усё! — сказала Казяўка, — засталося толькі памыць пэндзлік, але мы гэта зробім дома!

— Я адчуваю, што зверху вее ветрыкам, — занепакоіўся крот Бутуз. — Трэба закрыць люк, калі ён адкрыты, каб ніхто з паверхні не змог зазірнуць у шахту.

— Што ж, — уздыхнула Казяўка і паставіла слоік з фарбаю на зямлю — Люк сапраўды адкрыты! Паспрабуем закрыць яго, але мне патрэбна будзе твая дапамога.

Раптам пачуўся ціхі-ціхі ўсхліп.

— Ты што, плачаш? — Казяўка запытальна паглядзела на Бутуза.

— Не! — адказаў крот. — З чаго ты ўзяла, што я плачу. Я хачу есці.

А ўсхліп паўтарыўся, толькі яшчэ больш гучны. Ён ужо нагадваў сапраўдны плач.

— Тут нехта ёсць акрамя нас! — захвалявалася Казяўка. І, азіраючыся, гучна запыталася: — Хто тут ёсць? Хто ёсць? Адзавіся!

І тады яны пачулі, чаго ні крот Бутуз, ні Казяўка зусім не чакалі.

— Гэта я — Бамбарыза! Больш тут нікога няма. А плачу я ад таго... Ад таго... — і можна было падумаць, што Бамбарызе зусім не хочацца гаварыць пра сапраўдную прычыну свайго плачу, але яна, нарэшце, прамовіла: — Тут будзе немагчыма душна, калі закрыецца люк. Я задыхнуся ў гэтай шахце. — І яна зноў жаласна-жаласна ўсхліпнула.

— Добра! — няўпэўнена пагадзілася Казяўка, зірнуўшы на крата Бутуза.— Хай люк застаецца адкрытым.

— Ты так думаеш?

Бутуз яшчэ не вырашыў, як лепш зрабіць, — пакінуць шахту адкрытай ці закрыць яе.

І тады Казяўка пераканала яго.

— Над намі пустэча, — сказала яна. — Там ужо даўно нікога не знойдзеш. Змяркаецца. І хто ж у цемрадзі пойдзе ў адкрытае поле?! Нават палёўкі даўно пазашываліся ў свае норы. Тым больш, што асабіста мне зусім не хочацца цягаць гэты люк!

Бамбарыза жаласна-жаласна ўсхліпвала. І крот Бутуз не стаў пярэчыць Казяўцы.

— Ты ўжо чула, — прабурчэў ён. — Я з самага ранку нічога не еў. Страшэнна хачу есці. Пойдзем! Хай шахта застаецца адкрытай.

І ён знік у падзямеллі, толькі затрапятала ружовая стужка на капялюшыку. А Казяўка ледзь паспела схапіць слоік з жоўтай фарбай ды яшчэ свой плашч у чорную бубачку. І перад тым, як пайсці ўслед за кратом, зірнула ўверх, дзе бачыўся шматок неба і некалькі зорак паблісквала ў вышыні.

— Не плач! — сказала Казяўка, звяртаючыся да Бамбарызы. — Люк застаецца адкрытым! — і яна знікла ў чорным праёме падзямелля, гэтаксама, як знік крот Бутуз.

І адкуль было ёй ведаць, што адна з тых зорак, якія паблісквалі ў вечаровым небе, была зусім і не зорка, а лёгенькі, празрысты пікі-пак. Але гэта ўжо наступная частка аповесці, да якой лепш за ўсё падыходзіць назва

МІЖПЛАНЕТНЫ ПАЖАРНІК ПРЫЗЯМЛЯЕЦЦА

Пікі-пак плыў у касмічным бязмежжы злёгку пагойдваючыся. І гэтае пагойдванне залежала ад сачка, які міжпланетны Пажарнік час ад часу перакідваў праз маленькае акенца пікі-пака, каб злавіць чарговую знічку. Але знічак было мала, і міжпланетны Пажарнік націснуў на чорную кнопачку, уключаючы радыёсувязь з усім Космасам. І адразу ж, як ужо было неаднойчы, у кабіну пікі-пака спачатку ўварваўся невыразны гул, пасля ў гэтым гуле ясна пачуліся самыя розныя сігналы. І нечакана для міжпланетнага Пажарніка гэтыя сігналы заглушыў голас:

— Радар!.. Радар!.. Ты мяне чуеш?!

— Чую! — адказаў другі голас.

Міжпланетны Пажарнік хуценька націснуў на зялёную кнопку, і экран перад ім засвяціўся. Мамурык здагадаўся, што ён не адзін у бліжэйшым Космасе, і хацеў пабачыць, як выглядаюць караблі. Але караблі на экране не з’яўляліся. На ім праплывалі толькі зоркі, а галасы па-ранейшаму гучалі, і міжпланетны Пажарнік зразумеў, што астранаўты гаварылі пра яго пікі-пак.

— Ён залішне лёгкі для далёкіх трас, — чуўся голас.

— Ты маеш на ўвазе гэты невядомы аб’ект, вельмі падобны
на зямную страказу?

І хтосьці адразу адазваўся:

— Гэта, безумоўна, карабель. Нешта падобнае я бачыў на касмадромах Новай Калідоніі.

— Дык, можа, паспрабуем звязацца з ім? — прапанаваў адзін з астранаўтаў.

— А для чаго?

І тут міжпланетны Пажарнік заўважыў знічку, якая мільганула за акенцам. Ён хуценька перакінуў сачок, але было позна: знічка мігцела далёка ўнізе... Міжпланетны Пажарнік націснуў на аранжавую кнопачку, і яго пікі-пак рынуўся ўніз з такой шалёнай хуткасцю, што знічка апынулася побач. Мамурыку толькі давялося прыўстаць, каб злавіць яе сачком. Але тое, што ён пабачыў, зірнуўшы ўніз, зацікавіла яго больш, чым знічка.

Там, унізе, выразна бачылася жоўтая плямка і не толькі яна. Ён бачыў белыя кропачкі, а над імі вырысы нечага невядомага, што можна было прыняць і за дамы, і за невялікія скалы. Так, ва ўсялякім выпадку, здавалася мамурыку.

І яму стала страшна. Ён спалохаўся незвычайна, таму што зразумеў, што пад ім знаходзіцца невядомая планета, і ён зусім не ведаў, што ж яму зараз рабіць? А пікі-пак на ўсё той жа шалёнай хуткасці набліжаўся да паверхні невядомай планеты, і міжпланетны Пажарнік, вырашыў, што калі ён не націсне на кнопку мяккай пасадкі, дык яго пікі-пак, бясспрэчна, урэжацца ў гэтую паверхню. І ён рашуча націснуў на выратавальную кнопку...

Пікі-пак моцна ўздрыгануўся ўсім корпусам, а потым пачаў запавольваць хуткасць.

Міжпланетны Пажарнік не зводзіў вачэй з паверхні невядомай планеты. Ён выбіраў пляцоўку для пасадкі, але колькі не ўглядаўся, нічога пэўнага разгледзець не мог.

Вырысы, якія міжпланетны Пажарнік прыняў за дамы і невялікія скалы, паступова вымалёўваліся ў дрэвы. Але мамурык гэтага не мог ведаць, таму што на Мамурыі дрэвы зусім непадобныя да тых, якія растуць на Зямлі. А гэта была Зямля.

Невядомыя вырысы засталіся ззаду.

Пікі-пак зніжаўся над даволі роўнай пляцоўкай, якраз у тым месцы, дзе бачылася яшчэ раней жоўтая плямка. А вакол яе паўсюдна былі рассыпаны белыя кропачкі. І, вядома ж, міжпланетны Пажарнік не мог ведаць, што гэтыя белыя кропачкі былі не што іншае, як рамонкі. А жоўтая плямка між іх — жоўты каўпачок Бамбарызы, які ледзь не вытыркаўся з шахты. І толькі ў самы апошні момант, перад тым як пікі-пак дакрануўся да паверхні невядомай планеты, ён зразумеў, што белыя кропачкі, гэта зусім не кропачкі, а дзіўныя кветкі, якія яму ніколі не даводзілася бачыць раней. Рамонкі не растуць на Мамурыі.

Мамурык адчуў лёгкі штуршок.

У гэты момант пікі-пак звычайна яшчэ нейкі час рухаўся, як рухаецца самалёт на пасадачнай пляцоўцы. Але гэтак было на Мамурыі. Тут жа пікі-пак адразу нерухома застыў і мамурык зразумеў, што пляцоўка пад ім не шкляная. Ён паглядзеў у акно, і яго маленечкае сэрца забілася гулка-гулка.

Пікі-пак, нібыта патанаў у густым невядомым зарасніку. І, калі б мамурык ведаў, што гэты густы заraснік не што іншае, як сцяблíны кветак, ён бы, безумоўна, не спалохаўся.

Пікі-пак ужо некалькі хвілін знаходзіўся на паверхні невядомай планеты і, здавалася, нішто не пагражае ні яму, ні мамурыку, які ўсё глядзеў і глядзеў у акенца. Але вось міжпланетны Пажарнік націснуў на кнопку радыёсувязі, і эфір адказаў яму цішынёй. І гэтая цішыня супакоіла мамурыка. Ён яшчэ некалькі хвілін паслухаў яе і адключыў радыёсувязь.

Хвіліну-другую пасядзеў у пікі-паку, а потым устаў, мігам апынуўся перад маленечкімі дзверцамі. Не раздумваючы, міжпланетны Пажарнік адкрыў іх і скочыў у густы зараснік. Яго адразу апякло холадам. За каўнер упала нешта халоднае-халоднае, і мамурык не мог таго ведаць, што гэта была звычайная раса. Але ён пабачыў расінкі на сцяблінках рамонкаў. Нават дакрануўся да адной, і, калі расінка скацілася ўніз, пачаў шукаць яе ў траве і не змог знайсці. Мамурыка не пакідала пачуццё боязі. Яму здалося, што ён трапіў у непраходны лес, таму што на Мамурыі былі зусім іншыя лясы, а сам міжпланетны Пажарнік быў вельмі маленькім.

Калі б яго ў траве пабачыла нейкая дзяўчынка ці хлопчык, яны падумалі б, што нехта згубіў сваю ляльку, вельмі прыгожанькую і не падобную ні на адну ляльку на свеце. Мамурык быў вельмі празрыстым. Можна было б падумаць, што ён шкляны, але ён быў проста маленькім мамурыкам, такім самым, як і ўсе мамурыкі на Мамурыі. Ён знаходзіўся на невядомай яму планеце і з цікавасцю прыгнуў да сябе сцяблінку, разглядаючы белую кветачку на ёй. І якраз у гэты момант зусім блізка ад сябе мамурык пачуў ледзь чутны ўсхліп, добра яму знаёмы, таму што і сам ён неаднойчы гэтак жа сама плакаў.

Мамурык азірнуўся і — жахнуўся: ён стаяў на самым краі цясніны. Так яму здалося. І амаль усю цясніну закрывала нешта жоўтае. Раптам яно злёгку варухнулася, і мамурык зразумеў, што плача яно, таму трошкі памарудзіўшы, запытаўся:

— Ты плачаш?

І не пачуўшы адказу, сказаў:

— Хоць я і не ведаю, хто ты і як цябе завуць, мне цябе шкада!

І адразу на гэтыя яго словы адгукнулася Бамбарыза. А гэта была яна ў сваёй шахце і ў сваім жоўтым каўпачку.

— Я — Бамбарыза! — пачуў мамурык. — І плачу я ад таго, што хутка палячу на Мамурыю, каб знішчыць Вялікага мамура і ўвогуле, усё жывое там. І можа гэтак стацца, што Мамурыі больш не будзе. Яна застанецца толькі, як казка.

Як жа стала страшна мамурыку пасля гэтых слоў Бамбарызы. Ніколі раней ён і падумаць не мог, што яго Мамурыя можа знікнуць.

Мамурык маўчаў. Ён быў бездапаможны перад словамі Бамбарызы. Тады зноў загаварыла яна:

— Ты маўчыш! Я цябе разумею. Ты нічым не можаш мне дапамагчы.

І мамурык сказаў ёй:

— А ты не ляці на Мамурыю! — і яшчэ ён хацеў сказаць, што гэта яго Мамурыя, што ён прыляцеў якраз адтуль, і што ён бясконца любіць Вялікага мамура і ўсіх астатніх мамураў і мамурыкаў. Але ён не сказаў гэтага. Ён пра гэта толькі падумаў.

— Я не магу не ляцець на Мамурыю, — уздыхнула Бамбарыза. — Гэта ад мяне не залежыць. Я толькі ведаю, што ўва мне знаходзіцца страшны праткніт. Мне здаецца, што я праглынула нешта мярзотнае. І хаця праткніту ўва мне не так і многа, але ён абавязкова ўзарвецца на Мамурыі.

І міжпланетны Пажарнік нечакана для сябе і для Бамбарызы прапанаваў:

— Калі табе здаецца, што ты праглынула нешта мярзотнае, але таго, што ты называеш страшным праткнітам у табе не так і многа, дык выплюнь яго. Я заўсёды так раблю, калі глытаю нешта непрыемнае для сябе.

— Ты думаеш, я змагу яго выплюнуць? — засумнявалася Бамбарыза.

— А ты паспрабуй! — сказаў мамурык.

Бамбарыза з цяжкасцю пачала здымаць свой каўпак. Нарэшце, ён лёг на паверхню зямлі, і мамурык на некалькі крокаў адступіў, а Бамбарыза пачала кашляць...

Яна то войкала, то ўсхліпвала і кашляла... Нарэшце сказала мамурыку:

— У цябе няма маленькай хусцінкі? Мне трэба выцерці слёзы.

Міжпланетны Пажарнік знайшоў у кішэні хусцінку і падаў яе Бамбарызе, нахіляючыся над шахтай. Яна ўзяла хусцінку і праз нейкае імгненне сказала:

— Я выплюнула праткніт і стала незвычайна лёгкай! Гэта можа заўважыць крот Бутуз.

— А хто такі крот Бутуз? — запытаўся мамурык.

— Гэта той, ад каго залежыць, ляцець мне на Мамурыю ці не! — адказала Бамбарыза. — Ён заўтра прыйдзе сюды, я яго вельмі баюся.

— Цябе трэба нечым запоўніць, — адразу здагадаўся міжпланетны Пажарнік. — Але я не ведаю чым.

І Бамбарыза параіла яму:

— Я чую, што вакол расце многа рамонкаў. У іх адметны пах. Ты можаш нарваць гэтых кветак і запоўніць мяне кветкамі.

— Добра, — сказаў мамурык і паглядзеў вакол сябе.

Рамонкаў сапраўды было вельмі многа, і ён вырашыў, што кветкі трэба зрываць і складваць у сачок. І мамурык пайшоў да свайго пікі-пака. Выцягнуў праз акенца сачок. Потым вытрас з яго попел, які застаўся ад згаслых знічак. І пачаў хутка-хуткаірваць рамонкі. Як толькі сачок напаўняўся, ішоў да Бамбарызы і высыпаў кветкі ў яе. Нарэшце, Бамбарыза сказала:

— Ну, хопіць! Хопіць... Калі можаш, падсунь мой каўпачок бліжэй, каб мне было зручна дастаць яго, ды вазьмі сваю хусцінку.

І міжпланетны Пажарнік узяў хусцінку і, моцна ўпіраючыся ў зямлю, з цяжкасцю падсунуў жоўты каўпачок бліжэй да Бамбарызы, якую ён, трэба сказаць, і не бачыў. Бамбарыза ж была ў глыбіні шахты. Але яна змагла ўзяць каўпак і нацягнула яго на ранейшае месца.

— Я не буду больш плакаць, — сказала яна. — Цяпер толькі б крот Бутуз нічога не заўважыў.

Раптам мамурыку нясцерпна схацелася хутчэй пабачыць сваю Мамурыю. І ён сказаў Бамбарызе:

— Я з табою развітваюся! Табе будзе сумна?

— Так хутка? — здзівілася Бамбарыза. — Мне, сапраўды, будзе сумна, — і трошкі падумаўшы, яна дадала: — Але я буду глядзець на зоркі і мне будзе здавацца, што я не адна ў гэтай цемры.

Бамбарыза не чула, як мамурык падышоў да свайго пікі-пака, не чула, як ён садзіўся ў яго, і таксама не пачула, як пікі-пак узляцеў. Яна толькі праз нейкае імгненне пабачыла маленечкую зорку ў цёмным небе і ёй прыдалося, што гэтая зорка рухаецца. Але хутка гэтая маленечкая зорка далучылася да іншых зорак і знікла сярод іх.

Міжпланетны Пажарнік вяртаўся на сваю Мамурыю, не перастаючы думаць пра тое, давядзецца Бамбарызе ўзляцець ці не, і што будзе з яго Мамурыяй, з Вялікім мамурам і ўвогуле з усімі мамурамі і мамурыкамі. Але пра гэта расказваецца ў апошніх дзвюх частках аповесці, адна з якіх называецца

БАМБАРЫЗА ЎЗЛЯТАЕ

Крот Бутуз, як заўсёды, ляжаў на сваёй цвёрдай канапе. Настрой у яго цяпер, на дзіва, быў радасны. Побач з ім на невысокай табурэтцы стаяў магнітафон, і вясёлая музыка яшчэ больш прыўзнімала настрой крата Бутуза. Ён нават спрабаваў нешта

заспяваць, але ў яго атрымлівалася бязладна, і ён смяяўся з гэтай сваёй бязладнасці.

Вось заварушылася цяжкая шэрая шторка, і з-за яе выскачыла Казяўка, расшпільваючы свой зялёны плашч у чорную бубачку.

— Маці, гэта ты? — запытаўся крот Бутуз.

І Казяўка адказала:

— Ты мяне не пазнаеш?

Яна зняла свой плашч і кінула ў куток на земляную падлогу.

— А я толькі што з той шахты, дзе стаіць наша Бамбарыза, — паведаміла Казяўка.

— Ну і як яна сябе адчувае?

Крот Бутуз трошкі прыцішыў музыку.

— Стаіць. І загадкава пасміхаецца!

— А люк?! Ты закрыла люк шахты? — з трывогай закрычаў крот Бутуз і саскочыў з канапы.

— Не! — Казяўка ўзяла ў рукі магнітафон і села на табурэтку. — Ён жа страшэнна цяжкі гэты люк. Хіба ж магла я адна яго закрыць.

— Тады, чаго ты так доўга затрымлівалася? — запытаўся крот Бутуз.

— Я была на паверхні! — і Казяўка засмяялася. — І што ты думаеш, Бутуз? Гэтыя неразумныя конікі пачалі гуляць у футбол! На нашай пустэчы сапраўднае футбольнае поле! Конікі нацягнулі на сябе зялёныя майкі і зялёныя штонікі, а мяч ганяюць так, што ад рамонкаў ва ўсе бакі разлятаюцца пялёсткі! І каго там толькі няма! Зляцеліся жукі, матылі, мухі, нават чарвякі павыпаўзалі са сваіх схоў, каб паглядзець, як конікі гуляюць у футбол! Шкада, што цябе не было, крот Бутуз. Ды што шкадаваць, ты ўсё роўна нічога не пабачыў бы!

Крот Бутуз пачаў хутка хадзіць па пакоі.

— Дык гаворыш, што конікі гуляюць у футбол? — злосна перапытаў, нарэшце, крот Бутуз і спыніўся насупраць Казяўкі. — І табе шкада, што там не было мяне, але я ўсё роўна нічога не пабачыў бы?! Я ведаю, што мне трэба рабіць! — і, трошкі памаўчаўшы, дадаў: — Бамбарыза ўзляціць сёння! Зараз жа! Калі я не магу пабачыць нават таго, як конікі гуляюць у футбол, Мамурыя не павінна больш існаваць! Вялікага Мамура больш не будзе! Пайшлі! — рашуча сказаў ён Казяўцы.

І яны пайшлі. Казяўка не паспела схапіць свой зялёны плашч у чорную бубачку і забылася падаць крату Бутузу сандалеты і саламяны капялюшык, перавязаны ружовай стужкай, да якой быў прымацаваны букецік з папяровых кветак...

А потым была шахта, дзе стаяла Бамбарыза.

Крот Бутуз кіраваў пускам ракеты і на кнопку, пад якой было напісана «Вогненебяспечна», націскаў не ён, а Казяўка. Шахта ахуталася дымам, і, калі дым трошкі развеяўся, крот Бутуз сказаў, кашляючы:

— Нешта тут пахне, як там… на паверхні. Адкуль гэты пах?

Казяўка зашмыгала носам.

— Пахне рамонкамі, — сказала яна. — Шахта вызвалілася ад Бамбарызы, і гэты пах заплыў з паверхні на яе месца. Нічога страшнага!

— Я стаміўся, — сказаў крот Бутуз і пазяхнуў, задаволена паціраючы свой жывот. — Як ты думаеш, — звярнуўся ён да Казяўкі, — ракета ўжо даляцела да Мамурыі ці не?

І тое, пра што ён падумаў, зусім не адпавядала таму, пра што расказваецца ў апошняй частцы аповесці, якая мае назву

МІЖПЛАНЕТНЫ ПАЖАРНІК ПРЫМАЕ РАШЭННЕ

Мамурык салодка спаў на малюсенькім шкляным ложку. Але, як толькі зазвінеў камп'ютэр, які нагадваў зямны будзільнік, і пачуўся яго голас: «Праз паўгадзіны табе трэба снедаць!», мамурык саскочыў з ложка і, ні хвіліны не затрымліваючыся, пачаў рабіць ранішнюю зарадку. Ён зрабіў першае практыкаванне, загучала рытмічная музыка, і камп'ютэр зноў загаварыў у такт практыкаванням мамурыка:

— Раз!.. Два!.. Тры!.. Чатыры!.. Раз! Два!.. Тры!.. Чатыры!.. Запаволім дыханне і пераходзім да наступнага практыкавання!

Здавалася, мамурык цалкам захапіўся рухамі, і нічога іншага на Мамурыі ў гэты момант для яго не існавала. Але вось праз адчыненае акно да мамурыка даляцеў гул. А потым выразна пачуліся галасы і гэтых галасоў было так многа, што мамурык прыкрыў свае маленькія вушы далонямі, і падбег да акна…

— Раз!.. Два!.. Тры!.. Чатыры!.. — гучаў голас камп'ютэра, але ён здаваўся тоненькім піскам камара ў лавіне галасоў, якія ўсё набліжаліся і набліжаліся да мамурыка.

І, калі ён выглянуў з акна, першымі пабачыў не сотні мамураў і мамурыкаў, якія з крыкамі беглі па вуліцы, а два белыя рамонкі, якія павольна апускаліся на падваконне. Рамонкі падалі з неба. Іх было так многа, што калі б падобнае здарылася на Зямлі, дык можна было

б падумаць, што пачаўся неверагодна вялікі снег. Але на Мамурыі ніколі не бывае снегу і, здзіўлёныя, мамуры і мамурыкі крычалі:

— Які дзіўны дождж!.. Які катастрафічна дзіўны дождж!

Яны лавілі рамонкі і спыняліся на паўкроку, разглядваючы іх. Мамурык таксама ўзяў з падваконня рамонкі ў свае маленькія далоні і заўсміхаўся. І цяжка было зразумець, ці смяяўся ён з няўцямнасці мамураў і мамурыкаў, якія ўсё крычалі: «Які дзіўны дождж!», ці яму было проста радасна ад таго, што дзякуючы свайму непрадбачанаму падарожжу, ён выратаваў і Мамурыю, і Вялікага мамура, і ўсіх мамураў і мамурыкаў.

Рамонкі нагадвалі дзве зорачкі, і мамурык, адчуўшы іх пах, успомніў высокія сцяблiны, на якіх раслі гэтыя кветкі. І яшчэ ён успомніў жоўты каўпачок Бамбарызы, якая была цяпер недзе на Мамурыі, і вырысы нечага незвычайнага, незнаёмага мамурыку, што нагадвала і дамы на Мамурыі, і невялікія скалы адначасова. І яму стала вельмі сумна. Ён быў на невядомай планеце, пра якую засталіся ўспаміны, але гэтых успамінаў было так мала!

Сум не пакідаў яго, і мамурык зусім нечакана для сябе прыняў дзёрзкае рашэнне.

Ён вырашыў у бліжэйшы час яшчэ раз наведаць невядомую планету. І паляцеў туды на сваім лёгенькім пікі-паку, які нагадваў страказу.

Але гэта ўжо другая аповесць пра мамурыка, каго адна мая знаёмая дзяўчынка назвала міжпланетным Пажарнікам.

АПОВЕСЦЬ ДРУГАЯ

АД АЎТАРА

З таго самага моманту, калі мамурык прыняў дзёрзкае рашэнне ляцець на невядомую планету, прайшло два мамуркаты, што азначае на Зямлі — два тыдні. Ужо амаль усё было падрыхтавана. Мамурык замяніў некаторыя прыборы на пікі-паку. Дарога была далёкая і яму ўсё трэба было прадугледзець. У багажны адсек пікі-пака ён паклаў малюпасенькі ліхтарык і маленькі фотаапарат. Не забыўся ён і пра цюбік з ежай, — падарожжа магло зацягнуцца, і хто ведае, чым харчуюцца на невядомай планеце. Ён нават узяў запасны сачок, але, нягледзячы на гэта, жаданы дзень узлёту ўсё адкладваўся і адкладваўся.

Мамурык не ведаў галоўнага: дакладных каардынатаў невядомай планеты, таму што ў той першы раз ён трапіў на яе выпадкова.

Бясспрэчна, вяртаючыся на Мамурыю, ён мог пазначыць маршрут на сваёй зоркавай карце, ды пра гэта мамурык у той раз зусім і не думаў. Тады яго займала адна-адзіная думка: давядзецца Бамбарызе ўзляцець ці не? І што будзе з яго Мамурыяй, з Вялікім мамурам і ўвогуле, з усімі мамурамі і мамурыкамі, такімі ж, як і ён сам, калі Бамбарыза ўсё-ткі ўзляціць?

І вось яна ўзляцела. Пад шкляным каўпачком у яго пакоі ляжалі рамонкі. І ён гадзінамі глядзеў на іх, успамінаючы высокія-высокія сцяблiны, на якіх раслі гэтыя дзівосныя кветкі, і ўсё тое, што адбылося з ім на невядомай планеце, а прыняць канчатковага рашэння ўсё ніяк не мог.

Калі б на яго месцы апынуўся які-небудзь хлопчык, альбо дзяўчынка, дык яны таксама не асмеліліся б ляцець наўздагад, — бо гэта так небяспечна!

Сапраўды, што магло пераканаць мамурыка ў тым, што ён абавязкова трапіць на тую самую планету, а не на нейкую іншую? Таму, відаць, якраз тут і трэба сказаць, што, магчыма, мамурык так ніколі і не адважыўся б, калі б у гэтым не дапамог яму яго тата.

А як гэта адбылося, расказваецца ў першай частцы другой аповесці пад назвай

НЕЧАКАНАЯ СУСТРЭЧА

Міжпланетны Пажарнік рыхтаваўся да заняткаў. Ён, як вядома, вучыўся ў школе Вялікага мамура і заўсёды вылучаўся сваёй

стараннасцю, але апошнія два мамуркаты заняткі даваліся яму цяжка, ды гэта і зразумела, — замінаді думкі пра падарожжа.

Вось і цяпер ён падышоў да каўпачка, пад якім ляжалі рамонкі, і хацеў ужо сесці на маленькую шкляную табурэтачку, каб надоўга аддацца ўспамінам, але пачуў голас таты, і заместа таго, каб сесці, выглянуў у акно, за якім на маленечкім шкляным ганку тата распакоўваў пачкі з дэзадарантам. Напэўна, у гэтым месцы адна мая знаёмая дзяўчынка магла б ускрыкнуць:

— Ах, у нас таксама ёсць дэзадарант! Ім карыстаюцца ўсе, акрамя мяне. Нават мой старэйшы брат! А я яшчэ маленькая.

Але ні тата мамурыка, ні мама, ні тым больш ён сам, дэзадарантам не карысталіся.

На Мамурыі дэзадарантам апырскваюць кветкі, якія там ніколі-ніколі не пахнуць. І робіцца гэта тады, калі надыходзіць свята Духмянага пялёстка.

У гэты дзень усе мамуры і мамурыкі выходзяць з дэзадарантамі ў паркі і ў свае мамурыянскія сады, спыняюцца каля газонаў, і ўсё навокал напаўняецца чароўным водарам бэзу, ружаў, язміну, маладой лугавой травы...Гэта самае дарагое і жаданае свята для кожнага мамура і мамурыка. Але яно было яшчэ далёка, — гэта ведаў міжпланетны Пажарнік і таму толькі падумаў: «Малайчына татка, загадзя рыхтуецца да свята!», а ўслых сказаў:

— Напэўна, табе трэба дапамагчы?

Бацька не паспеў адказаць яму. Ён адклаў пачак з дэзадарантам убок і падняў галаву, каб нешта сказаць, але мамурыка ўжо не было ў аконным праёме.

Праз некалькі хвілін лёгенька зазвінелі шкляныя дзверы, і мамурык, як гэта робяць паслухмяныя дзеці, яшчэ нават не зачыніўшы дзвярэй, сказаў:

— Ты трошкі адпачні, тата. Я сам распакую некалькі пачкаў.

— Не спяшайся! — бацька спыніў яго рукою. — Я не для гэтага цябе паклікаў. Вазьмі вось гэты балончык... Табе знаёмы гэты пах?

Мамурык схіліўся над балончыкам, лёгенька ўдыхнуў паветра і застыў уражаны.

— Рамонкі!.. Так пахнуць рамонкі! — радасна закрычаў ён і спалохаўся свайго крыку, а бацька ўжо дапытваўся ў яго:

— Рамонкі? Як ты сказаў? Што азначае гэтае слова?! Галоўны дэгустатар назваў дэзадарант « Дажджавой кропляй».

Мамурык збянтэжыўся.

— Я гэтае слова прыдумаў, — ціха адказаў ён, вяртаючы балончык. — А дэзадарант сапраўды пахне, як дзіўны нядаўні дождж. Галоўны дэгустатар не памыліўся. Ён дакладна перадаў пах.

Мамурык адвёў вочы. Яму не хацелася сустракацца позіркам з бацькам, і ён ажно задыхнуўся ад таго, што пабачыў на галоўнай Магістралі Мамурыі.

Калі б побач з мамурыкам стаяла адна мая знаёмая дзяўчынка, яна таксама здзівілася б і закрычала:

— Ах, які прыгожанькі блішчасты трактарчык! І як гэта яму ўдаецца цягнуць такі непамерна вялікі груз?

Але тое, што пабачыў мамурык на галоўнай Магістралі , на Мамурыі называлася не трактарам, а мамурактарам.

Мамурык ледзь не крыкнуў:

— Бамбарыза!.. Бамбарыза!..

І стрымаў сябе. Ён толькі ўвесь напружыўся і не адрываў позірку ад жоўтага каўпачка Бамбарызы, якую цягнуў на агромністым прычэпе мамурактар. А гэта была, сапраўды, яна — Бамбарыза! І ў яркім сонцы Мамурыі золатам адлівалі літары, якія яшчэ зусім нядаўна выпісвала на яе блішчастым баку Казяўка.

Бацька таксама паглядзеў на галоўную Магістраль.

— Знайшлі яшчэ адну непатрэбную рэч, — абыякава сказаў ён.

І мамурык імгненна здагадаўся: Бамбарызу вязуць у музей Непатрэбных знаходак, куды здаюцца ўсе непатрэбныя рэчы, знойдзеныя на Мамурыі, а таксама і тое, што прывозіцца дарослымі мамурамі з далёкіх планет і не знаходзіць на Мамурыі належнага выкарыстання.

«Мне трэба ў музей! Тэрмінова!» — падумаў мамурык і адразу адмовіўся ад гэтай раптоўнай думкі. Ён жа не зможа пагаварыць з Бамбарызай зараз, пры ўсіх, таму што яе будуць размяшчаць у музеі дарослыя мамуры і яму не выпадзе ніводнай хвіліны пабыць з ёю сам-насам. А пагаварыць яму трэба было.

Як жа ён раней не здагадаўся і не кінуўся на пошук Бамбарызы. Яна, безумоўна, ведае каардынаты невядомай планеты і можа дапамагчы яму вызначыць дакладны маршрут на зоркавай карце.

Маленечкае сэрца мамурыка білася моцна-моцна, але ён цвёрда вырашыў, што ў музей Непатрэбных знаходак пойдзе заўтра, а сёння дапаможа бацьку распакаваць пачкі з дэзадарантам. Потым як след падрыхтуецца да заняткаў, каб Вялікі мамур не затрымліваў яго доўга ў школе. Ён возьме сваю зоркавую карту і пойдзе ў музей днём, калі амаль не бывае наведвальнікаў. Але яго думкі перапыніў бацька.

— Ты даўно не вылятаў у Космас. Нешта здарылася з тваім пікі-пакам? — пацікавіўся ён.

— З пікі-пакам усё ў парадку! — хутка адказаў мамурык. І растлумачыў: — У мяне цяпер многа заняткаў, а ў Космас я палячу праз дзень.

І ў гэты момант яму не хацелася ўдавацца ў доўгія размовы з бацькам, таму што ў думках ён ужо ўяўляў сваю размову з Бамбарызай у музеі Непатрэбных знаходак. А як гэта адбывалася на самой справе, расказваецца ў наступнай частцы аповесці, якая так і называецца

У МУЗЕІ НЕПАТРЭБНЫХ ЗНАХОДАК

Назаўтра Вялікі мамур доўга не затрымліваў мамурыка ў школе, толькі запытаўся, заўважыўшы, як паспешліва той збірае падручнікі:

— Куды ж ты так спяшаешся?

— Сёння я іду ў музей Непатрэбных знаходак! — адказаў мамурык.

— Малайчына! — пахваліў яго Вялікі мамур. — Для таго, каб кожны мамурык дакладна ведаў, што яму трэба ў жыцці, ён спачатку павінен добра ўсведамляць пра тое, што яму непатрэбна!

— Я таксама так думаю, Вялікі мамур, таму і іду туды, — пагадзіўся мамурык і, як заўжды, ветліва развітаўся. Але, як толькі выйшаў на школьны ганак, ён з імклівасцю, на якую толькі быў здольны, збег са шкляных прыступак і кінуўся да свайго пікі-пака.

Да музея Непатрэбных знаходак ісці было даволі далёка, і мамурык вырашыў, што на пікі-паку ён даляціць імгненна! Таму, яшчэ не паспеўшы як след сесці ў маленечкае крэсла, адразу націснуў на кнопку ўзлёту. І яму спатрэбіліся лічаныя тры хвіліны для таго, каб з’явіцца каля музея.

Пікі-пак застаўся стаяць на шкляным тратуарчыку. А мамурык, не звяртаючы ўвагі на маленькага Робата, які яшчэ больш маленькім пыласосам збіраў пыл каля галоўнага ўваходу ў музей, хуценька ўбег у расчыненыя дзверы.

Урачыстая цішыня першага музейнага пакоя прымусіла мамурыка спыніцца. Ён правёў позіркам па шматлікіх зашклёных шафах, дзе размяшчаліся самыя розныя экспанаты: прасы электрычныя, лёгенькія і прасы вельмі цяжкія, прымітыўныя, якімі, магчыма, недзе карысталіся ў адным з першых стагоддзяў развіцця нейкай цывілізацыі. Тут былі і нажы — маленькія сцізорыкі і вялізныя

кінжалы. А яшчэ былі і зусім дробныя рэчы: іголкі, кнопачкі, якімі прымацоўваецца папера, электрычныя разеткі, розныя адвёрткі, шпількі, нават нейкія шклінaчкі, нібыта нехта разбіваў тут шклянкі, і многа-многа запалкаў…

Бамбарызы тут не было, а ўсе гэтыя рэчы мамурыка не цікавілі. Ён ужо неаднойчы бачыў іх, таму, не затрымліваючыся, шпарка накіраваўся да другога пакоя.

І трэба сказаць, што, калі б у гэтым першым пакоі апынулася адна мая знаёмая дзяўчынка і ўважліва разгледзела б экспанаты, яна сказала б:

— Ах, у гэтых шафах выстаўлена ўсё тое, да чаго заўжды нават адным пальчыкам забараняе датыкацца мама! Тут сабраны непатрэбныя рэчы, з імі нельга гуляць.

Ды справа не ў дзяўчынцы, а ў мамурыку, які ўжо ўвайшоў у другі пакой і раптоўна спыніўся ад нечаканасці: так блізка была ад яго Бамбарыза. Яна стаяла каля ўваходу і таксама пабачыла мамурыка. І ў той жа момант знерухомела, напружана разглядаючы гэтага адзінокага наведвальніка. А мамурык ужо накіраваўся да яе, і на твары яго была непрыхаваная радасць.

— Бамбарыза, — усхвалявана зашаптаў ён, і можна было падумаць, што мамурык баіцца, раптам яго пачуюць, які-небудзь выпадковы мамурык ці мамур, які вырашыць завітаць сюды. Ён азірнуўся і радасна выдыхнуў: — Як я рады цябе бачыць на Мамурыі!

— Адкуль ты мяне ведаеш? — імгненна ажывілася Бамбарыза, і яе жоўты каўпачок захістаўся ў розныя бакі. — Я цябе бачу ўпершыню! — Яна не хавала свайго здзіўлення. — Раней мы нідзе не сустракаліся, я ў гэтым пераканана.

І мамурык не стаў Бамбарызе доўга тлумачыць, адкуль ён ведае яе, ён толькі сказаў:

— Было вельмі цёмна… Ты была ў шахце, а я — на паверхні, ды гэта не галоўнае. Тут, на Мамурыі, я пазнаў цябе па тваім жоўтым каўпачку. А там, дзе я пабачыў твой каўпак, ты выплюнула праткніт, — гэтае жудаснае рэчыва, якое было ў табе. І я запоўніў цябе рамонкамі.

Бамбарыза ажно пахіснулася ад нечаканасці.

— Дык гэта ты?! Ты?! — яна часта дыхала ад хвалявання. — Ты таксама сюды прыляцеў? Як жа гэта табе ўдалося?

— Я тут жыву, — спакойна адказаў мамурык.— І тата, і мама мае жывуць тут, і ўсе астатнія мамуры і мамурыкі таксама…

— О-о, дык ты, напэўна, мамурык? Цябе так завуць? Праўда?

— Угу-у, — ён хацеў сказаць яшчэ нешта, але не сказаў…

Каля самай сцяны побач з Бамбарызай мамурык пабачыў штосьці невядомае — блішчастае, чорнае і вялікае, што міжволі прыцягнула яго ўвагу. Бамбарыза перахапіла яго позірк і здзіўлена запыталася:

— Ах, ты, напэўна, спалохаўся яго?

А гэта ж звычайны аўтамат! Ім вельмі доўга карысталіся там, адкуль яго прывезлі. І цяпер ён спіць. Ён і нас зараз не чуе.

Я падазраю, што ён будзе спаць вечна!

Мамурык хацеў сказаць Бамбарызе, што ён бачыць тое, што яна назвала аўтаматам, упершыню, таму і не ведае, што гэта такое. Праўда, яно стаіць тут, у музеі, значыцца, з'яўляецца непатрэбнай рэччу. Ён яго зусім не спалохаўся.

Але сказаў іншае:

— Мне патрэбна твая дапамога. Толькі ты адна можаш дапамагчы мне.

— Цябе трэба абараніць? — адазвалася Бамбарыза.

— Не!.. Мяне абараняць не трэба, — і мамурык дадаў вельмі ціха, нібыта баяўся, што яго можа па чуць аўтамат: — Мне патрэбен дакладны маршрут на планету, адкуль прыляцела ты. У той раз я апынуўся там выпадкова.

— Ты хочаш трапіць на Зямлю? — зноў ажывілася Бамбарыза. — Ты хочаш адпомсціць крату Бутузу? — і ў яе вачах заблішчэлі ваяўнічыя агеньчыкі.

Гэта заўважыў мамурык. Ваяўнічыя агеньчыкі ў вачах Бамбарызы не спадабаліся яму. І ён не мог не сказаць ёй:

— Мамурыкі ніколі нікому не помсцяць! Я проста хачу паляцець яшчэ раз на тую планету.

І Бамбарызе стала сорамна.

— У маёй памяці ёсць маршрут, — пачуў ён. — Калі ты хочаш, я растлумачу...

— Тлумачыць не трэба, — у голасе мамурыка пачулася радаснае хваляванне. — Ты пазнач яго на маёй зоркавай карце.

І ён працягнуў Бамбарызе маленечкую карту і такі ж маленечкі шкляны алоўак, які ўвесь час трымаў у руках.

Бамбарыза ўзяла карту і алоўак, пачала старанна штосьці пазначаць на ёй. І неўзабаве яны развіталіся.

— Дзякуй, — сказаў мамурык. — Ты мне вельмі дапамагла.

Бамбарыза маўчала. Яна абвяла позіркам агромністы пакой музея і ўздыхнула.

— Ты баішся адзіноты? — запытаўся мамурык.

І ён не ведаў, што зрабіць для Бамбарызы, каб яна не сумавала. Але тут загаварыла Бамбарыза. Яна на пытанне мамурыка адказала сваім пытаннем:

— А калі ты вернешся з Зямлі? — і тут жа дадала. — Я цябе буду чакаць.

— Калі вярнуся, не ведаю, — адказаў мамурык. — Але адразу, як толькі зноў апынуся на Мамурыі, абавязкова зайду да цябе.

І ён хуценька пайшоў з пакоя, адчуваючы, што размова з Бамбарызай можа зацягнуцца, а яму трэба было спяшацца. Ён ужо вырашыў для сябе, што на Зямлю паляціць заўтра, і ў яго, як заўжды бывае перад вялікай дарогай, было многа спраў. Галоўнае ж, трэба было дамовіцца з Вялікім мамурам наконт заняткаў, хоць мамурык і быў упэўнены, што Вялікі мамур пагодзіцца, каб заняткі адкласці.

Каля галоўнага ўваходу ў музей Робата ўжо не было.

На шкляным тратуарчыку адзінока стаяў пікі-пак, і мамурык кінуўся да яго, цяпер ужо думаючы толькі пра заўтрашні палёт, пра які і расказваецца ў той частцы аповесці, якая называецца

МІЖПЛАНЕТНЫ ПАЖАРНІК ЗНОЎ У КОСМАСЕ

Пікі-пак, як заўсёды, імчаў з неверагоднай хуткасцю, але цяпер ён ляцеў па строга вызначаным маршруце. «Я, напэўна, ужо вельмі далёка ад Мамурыі», — думаў міжпланетны Пажарнік і лёгенька сваім сачком падхопліваў чарговую знічку, якая імкнулася праляцець міма.

— Ёсць!.. Ёсць!.. — радасна крычаў мамурык і, між іншым, трошачкі шкадаваў, што не можа звярнуць убок, дзе, напэўна, таксама падаюць і падаюць знічкі.

Міжпланетны Пажарнік злавіў яшчэ некалькі знічак і раптам успомніў, што ён не ўключыў радыёсувязь з Мамурыяй, і якраз у гэты момант загучалі тоненькія сігнальчыкі.

«Мамурыя! На сувязь выходзіць Мамурыя!» — мільганула думка, і мамурык націснуў на белую кнопачку радыёсувязі.

У тое ж самае імгненне пачуўся роўны жаночы голас:

— Дзе ты? Дзе ты? Дзе ты?

Гэта была мама мамурыка. І голас яе расчараваў міжпланетнага Пажарніка. «Мамурыя ўсё яшчэ блізка, — падумаў ён. — Да Зямлі яшчэ ляцець і ляцець!»

— Дзе ты? Дзе ты? Дзе ты?

На Мамурыі хвалявалася мама.

І мамурык хуценька адказаў, падхопліваючы сачком яшчэ адну знічку.

— Не хвалюйся, мама! Сёння вельмі многа знічак! Я не паспяваю іх лавіць, таму і затрымаўся з адказам.

— Ты хутка будзеш дома? — запыталася мама.

І мамурык, трошкі памарудзіўшы, адказаў:

— Відаць, не! Сёння затрымаюся ў Космасе, я ж некалькі дзён не вылятаў. Ты ведаеш.

І ён зноў сваім сачком падхапіў знічку. А потым яшчэ і яшчэ адну.

Мама яму не пярэчыла.

— Добра, — сказала яна. — Можаш затрымацца ў Космасе. Толькі не пакідай межаў нашай Галактыкі.

— Вядома, не пакіну! Навошта ж мне залятаць у іншыя Галактыкі, калі знічак многа і тут! Галоўнае, не хвалюйся, мамачка!

— Ты мяне пераканаў! Хвалявацца не буду. Лаві свае знічкі, я пастараюся цябе больш не турбаваць.

Міжпланетны Пажарнік задаволена пасміхнуўся, націснуўшы зноў на белую кнопку. Побач з ёй была чорная, і мамурык звычайна націскаў на яе, калі ўключаў адкрытую радыёсувязь з усім Космасам. «Трэба падключыцца і цяпер, — падумаў ён. — Любому астранаўту трэба ведаць, што робіцца ў Космасе». І ён націснуў на чорную кнопачку.

І адразу ў кабіну пікі-пака ўварваўся магутны гул, у якім выразна чуліся самыя розныя сігналы. Яны былі і тоненькія-тоненькія, і працяжныя, як сірэна. І густыя-густыя, вельмі гучныя, як вадаспад, які зрываецца са скалы. Але вось іх заглушыў голас:

— «Вісла!» «Вісла!» Што ж ты не адзываешся?

Голас патануў у гуле, а праз імгненне пачуўся другі голас:

— «Рапсодыя!» Ты перашкаджаеш мне працаваць, але калі маеш сказаць нешта важнае, гавары!

І першы голас адразу адазваўся:

— Космас мне не падабаецца! Зірні на экран, у Космасе ўжо лётаюць дзеці!

Мамурыку не хацелася чуць, што гавораць гэтыя невядомыя астранаўты пра яго, таму адразу адключыў радыёсувязь, націснуўшы на чорную кнопку, і падхапіў сачком чарговую знічку. А іх было ўсё менш і менш. Мамурык паглядзеў на экранчык і вельмі спалохаўся.

На экранчыку выразна вымалёўваўся чырвоны банцік. Ён нагадваў букецік. І мамурык падумаў, што на экране зноў тое непрывабнае стварэнне, якое ён ужо аднойчы бачыў. Але, дзе ж тыя

неахайныя сандалеты? І той недарэчны капялюшык? Ён глядзеў на экран, а там ужо бачыўся другі чырвоненькі банцік. Пакуль яшчэ невыразны тварык, але ў гэтай невыразнасці можна было пабачыць, што ён быў даволі сімпатычны.

Нарэшце адлюстраванне стала яркім, і мамурык пабачыў нешта вушастае, кірпаносае, з насмешлівымі бліскучымі вача мі і, сапраўды, з банцікамі. Яны трымаліся на вушах, якія нагадвалі маленькія лакатары. Гэтае відовішча так захапіла яго, што ён толькі праз некалькі хвілін падумаў: «Я трапіў у сферу ўздзеяння невядомай планеты, і, напэўна, гэта і ёсць Зямля! Я набліжаюся да Зямлі!» Яму стала радасна ад гэтых думак, а на экранчыку калыхаліся чырвоныя банцікі. Маленькая галоўка паварочвалася то ў адзін, то ў другі бок, быццам нешта выглядвала там.

І як было здагадацца міжпланетнаму Пажарніку, што гэта была Брыся, маленькая начніца Натэрэра з роду кажаноў. Якраз пра яе і расказваецца ў наступнай частцы аповесці пад назвай

ЗНАЁМСТВА З МАЛЕНЬКАЙ БРЫСЯЙ, ЯЕ БУРКАТЛІВЫМ ТАТАМ І ЛАГОДНАЙ МАМАЙ

Адразу трэба растлумачыць, чаму маленькую начніцу Натэрэру назвалі — Брыся. Было гэта вось як.

З самага пачатку пасля свайго нараджэння маленькая начніца была вельмі гарэзлівай, а да таго і надта цікаўнай. Усё прыцягвала яе ўвагу. І калі гэтая цікаўнасць рабілася проста нясцерпнай, тата тупаў нагою і строга загадваў маленькай начніцы:

— Брысь! Брысь адсюль!

І тады мама заўжды заступалася за начніцу.

— Як табе не сорамна, — казала яна бацьку. — Дзіцятка яшчэ нават не мае імя, а ты ўжо крычыш на яго.

Ды вось аднойчы да іх завіталі госці, і вельмі важны Кажан, узяўшы начніцу на рукі, прамовіў:

— Скажы, як цябе завуць, і я дам табе цукерачку!

Маленькая начніца спачатку разгубілася, а потым успомніла бацькавы словы: «Брысь! Брысь адсюль!», і сказала:

— Брыся! Мяне завуць Брыся!

Вось і цяпер Брыся высунула сваю маленькую галоўку ў акенца, якое было на гарышчы старога будынку леспрамгаснай канторы, і назірала, як непадалёку за невысокім плотам два хлопчыкі перавозілі машыну праз лужыну. Брысіна маці апраналася, а бацька сядзеў за

сталом і чакаў, пакуль яна апранецца. Але вось ён зірнуў на Брысю і тупнуў нагою.

— Брыся! Не хапала, каб ты вывалілася з акна, — у бацькавым голасе чулася абурэнне. — Брысь! Я каму кажу! Лепш вазьмі і паскладвай свае цацкі.

Брыся хуценька саскочыла з табурэтачкі, на якой стаяла, а маці сказала:

— Не крычы ты на яе, яна паскладвае свае цацкі, калі мы вылецім, — і ўздыхнула.

— А ты не ўздыхай! — і па тым, як ён гэта прамовіў, было бачна, што Брысін бацька не ў настроі. — Мне таксама не хочацца ляцець немаведама куды, — працягваў ён. — Ды што зробіш, я сам учора на свае вушы чуў, што гэты стары будынак будуць зносіць! Яны тут дзіцячы сад мяркуюць закладваць. Я даўно казаў, людзі нас не любяць і не шануюць! Мала таго, што ўжо ў Чырвоную кнігу занеслі, дык яшчэ і прытулку апошняга пазбаўляюць! Каля людзей стала жыць небяспечна. Трэба ў гушчар хавацца!

Маці зноў уздыхнула, як гэта ўмеюць рабіць мамы, калі ў іх цяжка на душы.

— Што ты ўсё бурчыш на людзей! — сказала яна. — Ім таксама ўладкоўвацца трэба! Без дзіцячага саду ім нельга. Дзяцей няма на каго пакідаць, калі бацькі працуюць.

— Ага-а, закошт нас! Месца мала! Дык цяпер ляці, шукай якое дупло, а тут жа, лічы, усё жыццё пражылі!

— Ну, хопіць табе, хопіць... — лагодна адазвалася маці. — Паляцім ужо! — і звярнулася да Брысі: — Ты, дачушка, збяры цацкі.

— Ну, вядома, збяру! — хуценька паабяцала Брыся. — Толькі дазволь мне пасля гэтага паляцець на ўзлесак. Там столькі чабору, што можна цэлы тыдзень варыць духмяную гарбату.

— Хм-м, духмяную! — незадаволена зноў адазваўся бацька. — Адкуль тая духмянасць, калі людзі невядома чым угнойваюць свае палеткі, ды так, што пад канец лета нават чабор перастае пахнуць! — і дадаў больш мякка: — Чуеш, маці! Ты гатова? Трэба хутчэй ляцець!

— Гатова... Гатова!.. Цябе чакаю.

І калі бацькі выляталі з гарышча, Брыся крыкнула наўздагон:

— Мама, можна мне апрануць новую спаднічку?

— Можна...

Але голас ужо чуўся здалёку, Брыся ледзь пачула яго, і задаволеная тым, што маці дазволіла апрануць новую спаднічку, адразу ж дастала яе з маленькага сундучка і павесіла на спінку маленькага крэсліца. І якраз тут з вуліцы пачуўся нечый голас:

— Жэнька, толькі ты хутка вяртайся! Глядзі, хмара насоўваецца!

Брыся зноў стала на табурэтачку і выглянула ў акенца.

Яшчэ дагаралі апошнія промні сонца. Вечар толькі прымерваўся да Зямлі, але палова неба чарнела. Набліжалася навальніца, і Брыся хуценька саскочыла з табурэткі, паспешліва апранула спаднічку і, нават не зірнуўшы ў люстэрка, як гэта звычайна рабіла, вылецела з гарышча, прыхапіўшы маленькі кошык.

«Я ўпраўлюся да навальніцы, — думала яна, — інакш потым мне ўжо не вылецець. Дождж можа зацягнуцца, а мама не любіць, калі я трапляю пад дождж». І яна паглядзела зноў у той бок, адкуль насоўвалася цяжкая хмара.

Брыся бачыла толькі яе і нават падумаць не магла, што там, у чорных-чорных аблоках можа знаходзіцца нейкі маленечкі пікі-пак, які нагадвае зямную страказу. І што нехта ў гэтым пікі-паку, каго адна мая знаёмая дзяўчынка назвала міжпланетным Пажарнікам, зараз вельмі разгублены, але гэта ўжо наступная частка аповесці і называецца яна

ЭКСТРЭМАЛЬНАЯ СІТУАЦЫЯ, У ЯКОЙ АПЫНУЎСЯ МІЖПЛАНЕТНЫ ПАЖАРНІК

Мамурык усё яшчэ глядзеў на экран, чакаючы, што сімпатычны тварык з чырвонымі банцікамі з’явіцца зноў. Але перад ім на экране была толькі звыклая карціна Космасу. І ён паглядзеў у акенца ў спадзяванні, што хоць на знічкі яму пашанцуе.

Знічак не было, затое раптам паблізу ўспыхнула яркая ўспышка і праз імгненне пачуўся моцны грукат.

Успышка паўтарылася.

Мамурык паглядзеў на экран, — там было цёмна. Ніякага адлюстравання. І тут мамурык ажно затрапятаў. Ён выразна пабачыў за акенцам як бы пасмачкі дыму.

«Я, напэўна, пралятаю непадалёку ад газападобнай зоркі, — падумаў мамурык. — Але ж у мінулы раз яе не было на маім шляху. Няўжо памылілася Бамбарыза?»

А ўспышкі за акенцам рабіліся больш яркімі.Грукат чуўся над ім і пад ім. Пікі-пак трымцеў, ды так, што нейкі хлопчык альбо дзяўчынка, якія выпадкова апынуліся б у ім, маглі падумаць, што яны знаходзяцца зусім і не ў Космасе, а на моры, дзе пачаўся страшны ўраган.

Мамурык разгубіўся. Ён глядзеў то за акенца, то на экранчык і не ведаў, што рабіць. І тут мільганула выратавальная думка:

«У мяне ж на пікі-паку ёсць «ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ» — маленечкі камп’ютэр, які можа растлумачыць, што да чаго!» Праўда, ён помніў і словы Вялікага мамура, які нярэдка казаў, што да паслуг Энцыклапедыі трэба звяртацца ў самай экстрэмальнай сітуацыі. Ды хіба ж гэтая сітуацыя не экстрэмальная?

Камп’ютэр-Энцыклапедыя знаходзіўся побач з кнопачкамі радыёсувязі, і міжпланетны Пажарнік імкліва націснуў на тры маленечкія клавішы, набіраючы словы: УСПЫШКА, ГРУКАТ, ДЫМ! Праз некалькі хвілін пачуўся хрыплаваты голас камп’ютэра:

— Прычын для хвалявання няма! Ляці па вызначаным маршруце! Ты трапіў у навальнічныя аблокі! Пад імі — планета!

Камп’ютэр-Энцыклапедыя замоўк.

— Ах, навальнічныя аблокі! — з палёгкаю ўздыхнуў мамурык і ўспомніў, як аднойчы

Вялікі мамур казаў, што ёсць планеты, у атмасферы якіх адбываюцца падобныя з’явы. Як жа ён сам не здагадаўся пра гэта! І мамурык зноў паглядзеў у акенца. Цяпер пад ім калыхалася роўнядзь. На ёй можна было разгледзець цёмныя квадрацікі і больш светлыя лініі. Але гэта працягвалася толькі імгненне. Акенца пікіпака пакрывалася кропелькамі, якія расплываліся, і мамурык не мог ужо бачыць, што было ўнізе, ды дастаткова было і таго аднаго імгнення, каб ён хутка націснуў на кнопачку мяккай пасадкі.

Пікі-пак набліжаўся да паверхні Зямлі, і міжпланетны Пажарнік пакуль яшчэ не ведаў, што ён прызямляецца непадалёку ад таго ўзлеску, дзе цяпер знаходзілася Брыся. Але гэта ўжо новая частка аповесці, да якой лепш за ўсё падыходзіць назва

БРЫСЯ ТРАПЛЯЕ Ў БЯДУ

Маленькая начніца Натэрэра ляцела вельмі хутка, але не менш хутка ляцела і навальнічная хмара. Таму, як толькі Брыся апынулася на сваёй любімай палянцы на самым узлеску, хмара заслала ўжо ўсё неба. Але Брыся была не з палахлівых.

«Гэта нічога, нічога, — думала яна, — я яшчэ паспею да дажджу назбіраць чабору». І пачала зрываць і складваць у кошык маленькія галінкі, ад якіх ішоў духмяны пах.

На палянцы было ціха-ціха, і Брыся толькі пасмейвалася: «Ах, баязліўцы! І жукі, і пчолы, і авадні... Усе пахаваліся! Так вам і трэба! Зараз, напэўна, толькі перашкаджалі б ірваць чабор!»

І яна зрывала галінку за галінкай, радуючыся сваёй адзіноце. Кошык ужо быў амаль поўны, калі неба перасекла маланка. Потым

загрымеў гром. Брыся паглядзела ў той бок, дзе быў пасёлак леспрамгаса, і кошык ледзь не выпаў з яе рук: пасёлак патанаў у дажджавой лавіне, якая імкліва набліжалася да лесу. «Спаднічка! Намокне мая новая спаднічка!» — падумала Брыся і агледзелася...

Непадалёку ляжала паваленая сасна, стаялі тры елачкі. Брыся і паляцела туды.

Зноў бліснула маланка і адразу ж, перамешваючыся з перакатамі грому, секанўў буйны і густы дождж, які збягаў па яловых лапках ручаінкамі.

«У мяне добрае сховішча, — падумала Брыся. — Ніводная кропля не трапляе сюды». І тут яна заўважыла некалькі галінак чарнічніку, якія прабіваліся з-пад паваленага дрэва.

Чарніцы ўжо адышлі. Іх хуценька пазбіралі ў свае кашы і вёдры ягаднікі. А сюды, відаць, ніхто не падыходзіў, бо галінкі былі густа абсыпаны буйнымі чорнымі ягадамі.

— Вой, тут жа можна і паласавацца, — прашаптала Брыся і прыцягнула галінку да сябе.

І яны, гэтыя познія чарніцы, былі такія салодкія, што неўзабаве Брыся, не звяртаючы ўвагі на дождж, зазірнула і за паваленае дрэва. Там таксама было некалькі галінак.

«Ах, — падумала Брыся, — нічога не стане з маёй спаднічкай, калі я на хвілінку пераскочу туды і паабрываю чарніцы». І яна пераскочыла за паваленую сасну, але дождж быў такі праліўны, што Брыся не рызыкнула затрымлівацца там. «Куды спяшацца! Паспею пазрываць іх, — вырашыла яна, — я ж усё роўна буду чакаць, пакуль дождж скончыцца!» — і кінулася назад. І тут здарылася непрадбачанае...

Спаднічка зачапілася за вялізны сук на паваленым дрэве. Брыся тузанулася ў адзін бок, у другі, нават паспрабавала ўзляцець, і ўсё было марна. Спаднічка ўжо ўся намокла і чырвоныя банцікі на вушках — таксама. Адзін з іх развязаўся, ды Брыся не звяртала на гэта ніякай увагі. Яна паспрабавала ад чапіць спаднічку і не змагла. І зноў тузанулася... Вядома, Брыся магла б тузануцца і мацней, але тады парвалася б спаднічка.

— Ах, якая я няшчасная! — горка прашаптала Брыся і ўсхліпнула. — Хоць бы які жучок быў паблізу. Ён бы дапамог мне адчапіцца!

Брыся ўсхліпвала і ўсхліпвала, нават і не заўважыўшы, што дождж пацішэў.

Сцямнела. Змрок ахутаў палянку. Маленечкая начніца паспрабавала прысесці на паваленае дрэва, але гэта ёй не ўдалося.

Спаднічка была вельмі кароценькая, і Брыся змагла толькі абаперціся аб сук.

Дождж ужо зусім сцішыўся. Толькі час ад часу з галінак дрэў скочваліся і падалі ў траву буйныя кроплі.

«Ужо можна было б ляцець на гарышча», — уздыхнула Брыся, і тут яна заўважыла нешта прамяністае, падобнае на зорачку, і гэтае нешта апускалася на зямлю зусім недалёка ад палянкі. Брыся вельмі здзівілася. Яна яшчэ ніколі не бачыла, каб зорачка была так нізка, і нават прыўстала на дыбачкі, таму што зорачка ўпала на зямлю і яшчэ некаторы час свяцілася ў невысокай траве.

Брыся і падумаць не магла, што гэта была зусім і не зорачка, а пікі-пак, і што міжпланетны Пажарнік радуецца ў ім таму, як ён удала прызямліўся. Але гэта ўжо новая частка аповесці, да якой лепш за ўсё падыходзіць назва

ДРУГОЕ ПРЫЗЯМЛЕННЕ МІЖПЛАНЕТНАГА ПАЖАРНІКА

Мамурык спакойна сядзеў у сваім крэсліцы. Ён ужо некалькі хвілін быў на Зямлі, і ўсё гаварыла пра тое, што прызямліўся ён у добрым месцы. Было цёмна, але гэта міжпланетнага Пажарніка не палохала. Цёмна было і ў мінулы раз, а сёння ў яго ёсць ліхтарык і маленечкі фотаапарат. Яны ляжалі ў кішэнях яго бліскучага камбінезончыка.

Як і ў першы раз ён націснуў на кнопачку радыёсувязі, эфір маўчаў, і мамурык адключыў радыёсувязь. Яшчэ раз паглядзеў у акенца, нібыта правяраючы, ці не змянілася там што, і падняўся з крэсліца...

Дзверцы адкрыліся адразу. У кабіну пікі-пака ўварваўся халадок. Мамурыка гэта не спыніла. Ён рашуча саскочыў уніз і паслізнуўся, але на нагах утрымаўся.

Пад ім была слізкая пляцоўка, і мамурык пасвяціў ліхтарыкам. Ногі патаналі ў невысокіх раслінах.

Мамурык агледзеўся. Недалёка ад яго нешта чарнела, усё роўна, як некалькі пагоркаў. І хіба ж мог ведаць мамурык, што гэта зусім не пагоркі, а тры елачкі. Але ж ён ніколі ў сваім жыцці елачак не бачыў! Міжпланетны Пажарнік пасвяціў ліхтарыкам туды, дзе бачыліся гэтыя пагоркі, і адразу пачуў нечый голас.

— Гэ-эй, гэ-эй, хто там з ліхтарыкам?! Сюды! Хутчэй сюды! Дапамажыце!

Любы хлопчык альбо дзяўчынка, калі б пачулі такое, безумоўна, адразу кінуліся б на голас, што і зрабіў, не вагаючыся, мамурык.Ён бег, заблытваючыся ў раслінах, якія з кожным крокам рабіліся больш і больш высокімі. Спыніўся толькі тады, калі па твары слізганула нешта калючае і мокрае. Некалькі кропелек адразу ж застыла на шчоках.

— Сюды! Няўжо ты мяне не бачыш?! — зусім побач пачуўся той жа голас. І міжпланетны Пажарнік пасвяціў ліхтарыкам туды, адкуль чуўся голас.

Брыся прыжмурылася — такім яркім было святло. А мамурык пазнаў чырвоныя банцікі. Адзін з іх быў развязаны.

І тварык яму таксама быў знаёмы. Ён бачыў яго на сваім экранчыку, калі яшчэ быў у Космасе. А Брыся прывыкла ўжо да святла. Уважліва паглядзела на міжпланетнага Пажарніка і засмяялася звонка, залівіста:

— Ай, не магу! Лялька! Мне на дапамогу прыбегла лялька!

Расказаць каму, не паверацць! Дык цябе ўсё-такі Ірынка пакінула на двары? — і дадала сур'ёзна: — А хто табе даў ліхтарык?

Міжпланетны Пажарнік не ведаў, што такое «лялька», але палічыў патрэбным адказаць Брысі:

— Я — не лялька! Я — мамурык! І ліхтарык узяў з сабою яшчэ на Мамурыі.

Брыся зноў залілася тоненькім смехам:

— Во-ой, што я чую?! Мамурык? Ліхтарык узяў на Мамурыі! Гэта ж трэба! Мамурык? Ха-ха-ха...

І раптам яна стала зноў сур'ёзнай.

— Мне бацькі панараскзвалі столькі казак, — сказала яна, — што я магу быць і Чырвонай шапачкай, і Прынцэсай на гарошыне, а аднаго разу дык нават і была царэўнай Лебедзь, дык чаму б табе не пабыць мамурыкам? Праўда? Але, чаго ж ты стаіш?! Ці ты не бачыш, што мне трэба дапамагчы? Я ж зачапілася спаднічкай...

Мамурык дрэнна разумеў Брысю. Ён нават не ведаў, што такое спаднічка. На Мамурыі ніхто не насіў спаднічак. З адзення там былі толькі камбінезоны розных фасонаў і колераў, таму ён падышоў бліжэй да Брысі і стаў уважліва яе разглядваць.

— Не стой! — Брысі карцела хутчэй адчапіцца, і яна тузанулася. Тут мамурык усё зразумеў. Ён абапёрся на паваленую сасну і адчапіў спаднічку.

— Ну, нарэшце! — уздыхнула Брыся.

Яна папраўіла спаднічку, абтрэслася, завязала развязаны чырвоны банцік і хітра паглядзела на міжпланетнага Пажарніка:

— Дык, гаворыш, мамурык? А Ірынка, значыцца, твая мама?

І мамурык зноў не пагадзіўся з Брысяй.

— Мая мама на Мамурыі, — адказаў ён. — А тую, каго ты назвала Ірынкай, я не ведаю.

— Ну, добра, няхай будзе па-твойму. Не прызнавайся.

Брыся зірнула на сваю спаднічку і спалохалася:

— Вой, як памялася мая новая спаднічка, праўда? Мама мне гэтага не даруе. А дзе кошык? Ты не бачыш майго кошыка?

Як жа зараз хацелася ведаць мамурыку, што такое кошык, але ён гэтага не ведаў, таму і сказаў:

— Я нічым не магу табе дапамагчы, я не ведаю, што азначае гэтае слова.

Брыся ўважліва паглядзела на міжпланетнага Пажарніка:

— Ды ты проста ненармальны! Не ведаеш, што такое кошык? Вунь ён, — пад елкай. Ты хоць пасвяці мне!

І мамурык пасвяціў ліхтарыкам. Брыся палезла пад елачку і закрычала:

— Ай, як мокра! Патрымай лапку, на мяне ж падае цэлы вадаспад!

Але мамурык зноў не зразумеў яе.

— Ты спачатку растлумач, што такое лапка? — сказаў ён.

Брыся ўзмахнула рукамі-крылцамі:

— У цябе проста не ўсе дома!

І яна схавалася пад елачкай і тут жа з'явілася зноў, ужо з кошыкам.

— Вось ён, — кошык! — памахала яна кошыкам перад мамурыкам. — А гэта — лапка! — і Брыся патрэсла яловую лапку, ды так, што ўся елачка захісталася і на зямлю густа-густа пасыпаліся кроплі.

— У мяне дома і тата, і мама... — сказаў мамурык.

Тут Брыся задумалася.

«Неверагодна! — падумала яна. — Ён не ведае самых звычайных рэчаў. «У цябе не ўсе дома» — азначае, што нехта трошачкі ненармальны, не такі, як усе. Дзіўна гэта ўсё! Гм-м, мамурык?» — І яна сказала міжпланетнаму Пажарніку:

— Ты мяне не так зразумеў. Я хацела сказаць, што ты не разумееш нечага вельмі простага. Але не будзем больш пра гэта. Я табе веру, што ты мамурык, толькі дзе ж твая Мамурыя?

Міжпланетны Пажарнік не затрымліваўся з адказам.

— Там! — рукою паказаў ён уверх.

— У паветры? — здзівілася Брыся.

А з-за лесу ўжо выплыла поўня, зоркі паблісквалі ў цёмным небе.

І мамурык растлумачыў Брысі:

— Мая Мамурыя — адна з тых зорак, якія зараз свецяцца над намі, але без тэлескопа я не магу табе сказаць якая.

— Не, ты ўсё-такі ненармальны! — сказала Брыся. —

Калі твая Мамурыя — адна з тых зорак, дык адтуль жа трэба прыляцець?

— Я і прыляцеў!

І міжпланетны Пажарнік пасвяціў ліхтарыкам у бок свайго пікі-пака ў спадзяванні, што можна яго пабачыць адсюль. Але святло не даходзіла туды, дзе стаяў пікі-пак, і мамурыку давялося сказаць:

— Мой пікі-пак стаіць там! Трошкі далей. Я прыляцеў на ім!

Як жа звонка засмяялася Брыся!

— Ай, ратуйце мяне! Пікі-пак! Ён што ў цябе ўвесь час піпікае: пі-пі-пі-і!.. Ха-ха-ха-а-а!..

І міжпланетны Пажарнік адказаў з годнасцю:

— Пікі-пак не піпікае. Я вылятаю ў ім у Космас. І, калі ты мне не верыш, значыцца, мы ніколі не знойдзем агульнай мовы. Нам трэба развітацца, толькі дазволь, я цябе сфатаграфую.

Ён дастаў з кішэні камбінезона свой маленечкі фотаапарат. Тут Брыся разгубілася. Фотаапарат падзейнічаў на яе. І яна ўжо гатова была паверыць мамурыку, але яшчэ запыталася:

— Не разумею, навошта табе трэба ўсё гэта прыдумляць?

— Не рухайся! — папрасіў мамурык. — Мне таксама не паверацць на Мамурыі, што я быў на Зямлі, але ў мяне будуць фотаздымкі.

І ён накіраваў ліхтарык на Брысю. Святло выхапіла яе з цемры. І маленечкі фотаапарат шчоўкнуў.

— Дзякуй! — сказаў мамурык. — Табе больш непатрэбна мая дапамога? Я магу ісці?

— Ах, чакай! — усхвалявана ўскрыкнула Брыся. — Я табе веру. Вядома, веру! — дадала яна больш упэўнена і прапанавала: — Давай, прысядзем на паваленую сасну... Калі ты не знаеш, што такое яловая лапка, дык ты, напэўна, нічога не ведаеш і пра елачку.

І Брыся, захлёбваючыся ад хвалявання, пачала расказваць міжпланетнаму Пажарніку пра самы дзівосны вечар у яе жыцці, але гэта ўжо новая частка аповесці, якая называецца

БРЫСЯ — ЦАРЭЎНА ЛЕБЕДЗЬ

— Ты ведаеш, — сказала Брыся міжпланетнаму Пажарніку, калі яны селі на паваленую сасну. — Наша сям’я не круглы год жыве ў гэтых мясцінах. Восенню ўсе адлятаюць туды, дзе цяплей, каб

схавацца на доўгую зіму ў якіх-небудзь пячорах. Так было і ў мінулым годзе. Але я нарадзілася вельмі позна, таму, калі надышоў час адлёту, мая мама ледзь не расплакалася.

— Што ж нам рабіць?! Што рабіць? — у адчаі звярталася яна да бацькі. — Наша Брыся яшчэ такая маленькая, яна зусім не падрыхтавана да доўгага пералёту. Ёй гэта не пад сілу. Мы загубім сваё дзіцятка!

Бацька спачатку адмоўчваўся. Слухаў, што гаварыла маці, і доўга не мог прыняць рашэння, але, нарэшце, вырашыў.

— Зімы тут не надта халодныя, а гэтае гарышча вельмі ўтульнае, — сказаў ён. — Навошта ж нам шукаць нейкія там пячоры?!

Мы застаемся! Толькі ты не галасі, а лепш падумай, на якім балоце мы можам знайсці мяккі, сухі мох, каб уцяпліцца! І мы пачалі ўцяпляцца. Працавалі ўсё бабіна лета, а потым пайшлі халодныя дажджы, і мы ўсе сталі такія сонныя: і я, і мама, і нават тата, што ён мусіў сказаць:

— Ну ўсё! Цяпер будзем спаць ажно да красавіка.

І што яму адказала мама, я ўжо не чула, заснула моцнамоцна. Увесь гэты час, пакуль расказвала Брыся, міжпланетны Пажарнік уважліва слухаў яе. І хоць яму хацелася запытацца, а што такое гарышча, і што такое мох і бабіна лета, ён усё роўна не перапыняў маленькую начніцу Натэрэру. А яна ўсё расказвала і расказвала...

— Ах, я, напэўна, спала вельмі доўга! Але вось чую праз сон, як мама цалуе мяне і шэпча:

— Брыся, прачніся! Устань, родненькая, толькі на адзін вечар.

Сёння — свята! Ва ўсім свеце — свята... Самае цудоўнае свята!

Я расплюшчыла вочы. І пабачыла схіленую нада мной маму, а за ёю стаяў татка і трымаў у адной руцэ асляпляльна-белую сукенку, а ў другой — бліскучую карону.

— Брыся, — сказаў ён. — Ты будзеш сёння ў нас не Брыся, а царэўна Лебедзь! Зразумела? Табе хочацца быць царэўнай Лебедзь?

— Так-так, — хутка зашаптала мама. — Ёй хочацца! Яна будзе царэўнай Лебедзь. Гэтую сукенку і карону я атрымала ад сваёй мамы, і яна была царэўнай Лебедзь.

Мне страшэнна хацелася спаць. Вочы ўвесь час заплюшчваліся. А тата і мама ўжо апраналі мяне.

«Царэўна Лебедзь! Царэўна Лебедзь! Ты не павінна сёння спаць!» — чула і праз сілу раскрывала вочы. І калі татка ўзяў мяне на рукі, я не паверыла сабе: наша гарышча немагчыма было пазнаць.

Пасярэдзіне стаяў стол, на ім у агромністай вазе было некалькі яловых галінак, упрыгожаных цацкамі. А вакол стаялі талеркі, і чаго

толькі не было на іх: салёныя баравічкі і лісічкі ў смятане, мочаныя брусніцы, вэнджаныя ўюны, падмарожаныя журавіны ў цукровай пудры...

— Царэўна Лебедзь! — сказаў тата. — Калі я быў у тваім узросце, мяне заўжды апраналі Катом у ботах і мне даводзілася танцаваць. Ты таксама сёння будзеш танцаваць.

— Будзе! Будзе! — адазвалася мама.

А мне вельмі хацелася спаць, ну, проста неверагодна! І я заплакала. І тады мяне ўзяла на рукі мама і паднесла да маленечкага акенца на нашым гарышчы.

— Царэўна Лебедзь, мая маленькая Лебедзь, не плач, — ласкава гаварыла яна. — Ты паглядзі, што робіцца на двары...

А там было ўсё белае-белае. Дрэвы стаялі пушыстыя-пушыстыя. І вокны леспрамгаснага пасёлка гарэлі ярка-ярка, і ў кожным з іх можна было разгледзець зіхоткую елку. Але мне хацелася спаць, я толькі і пачула, як мама сказала:

— З Новым годам, мая маленечкая царэўна Лебедзь! Ты сёння пасталела на цэлы год, і для цябе тата прынёс яловыя галінкі, якія я ўпрыгожыла цацкамі.

Тут Брыся перадыхнула і сказала:

— Ты ўяўляеш, я спала яшчэ вельмі доўга, а калі прачнулася, адразу пачула голас мамы:

— Ну, нарэшце! Я ўжо збіралася цябе будзіць!

І я запыталася:

— Мамачка, я ўсё яшчэ царэўна Лебедзь?

— Ах, — адказала мама, — у нашым жыцці ўсё так мімалётна. Ты апранайся, Брыся, і хуценька бяжы ўмывацца. На стале чакае сняданак.

Я паглядзела на крэсліца, якое стаяла побач з ложкам, там вісела мая будзённая шэрая сукеначка з падпалінкамі, і на стале стаялі тры талеркі. І не было на ім агромністай вазы з яловымі галінкамі, упрыгожанымі цацкамі. За сталом сядзеў тата і строга паглядаў у мой бок. Я хуценька апранулася, памылася, села за стол. У талерках была манная каша.

— А дзе вэнджаныя ўюны, дзе лісічкі ў смятане і падмарожаныя журавіны ў цукровай пудры? — запыталася я і пашкадавала, таму што адразу паныла адазваўся мой буркатлівы тата.

— Калі сядзіш за сталом, — сказаў ён, — дык трэба маўчаць і есці тое, што табе падалі!

І тут жа Брыся запыталася ў міжпланетнага Пажарніка:

— А на тваёй Мамурыі бывае Новы год?

З гэтага пытання і пачынаецца наступная частка аповесці пад назвай

ЗНАЁМСТВА БРЫСІ І МІЖПЛАНЕТНАГА ПАЖАРНІКА ПРАЦЯГВАЕЦЦА

— Дык на тваёй Мамурыі ёсць Новы год? — перапытала Брыся. — Табе прыносяць навагоднюю ёлку?

І мамурык не спяшаўся з адказам. Ён зразумеў, што Новы год — прыгожае свята, якога, на жаль, няма на Мамурыі. І мамурыку ніхто ніколі не прыносіць навагодняй ёлкі. Але затое ёсць на Мамурыі іншыя святы, і міжпланетнаму Пажарніку хацелася расказаць пра іх Брысі.

— На Мамурыі ёсць дзень Лёгкага крыла і свята Духмянага пялёстка.

І Брыся разважыла: «Ах, ну якое ж гэта свята — дзень Лёгкага крыла? У мяне такое свята — штодня, таму што сама я вельмі маленькая і лётаю хутка і лёгка», але яна толькі так падумала.

— А што ж гэта за духмяныя пялёсткі, што нават у гонар іх свята зрабілі? Відаць, у вас кветкі такія ёсць, што вельмі прыемна пахнуць?

І мамурык адказаў Брысі:

— На зямлі, напэўна, таксама ёсць такое свята, таму што ў тваім кошыку сцяблінкі вельмі прыемна пахнуць. А як называецца дэзадарант, якім апырскваюць гэтыя сцяблінкі?

Пачуўшы апошнія словы міжпланетнага Пажарніка, Брыся ледзь не звалілася з паваленай сасны.

— Ты кажаш нешта не тое! Як называецца дэзадарант, якім апырскваюць гэтыя сцяблінкі?! — паўтарыла яна. — Ты проста дзівак! Дэзадарантам карыстаюцца людзі. А гэта — чабор. Ён пахне сам па сабе.

Мамурык вельмі ўважліва слухаў Брысю. Яму было дзіўна чуць, што сцяблінкі пахнуць самі па сабе, і ён падумаў: «Якая шчаслівая Брыся, што жыве на гэтай планеце», і ўспомніў Галоўнага дэгустатара.

— А можна мне ўзяць некалькі гэтых сцяблінак? Яны — дзівосныя!

— Вядома, вазьмі! А хочаш, забірай усе! З іх атрымліваецца смачная гарбата. Яны, сапраўды, дзівосныя. На жаль, людзі не заўсёды пра гэта памятаюць.

— Я не для гарбаты, — адказаў мамурык. — Я вазьму сцяблінкі для Галоўнага дэгустатара. Ён будзе вельмі задаволены.

І міжпланетны Пажарнік узяў некалькі сцяблінак і паклаў іх у кішэню свайго камбінезончыка.

А Брыся раптам уздыхнула:

— Там, дзе расце чабор, нярэдка пасвяцца статкі, — яна на імгненне задумалася і дадала: — Нас таксама не шануюць людзі. Тата сёння сказаў, што яны нас не любяць.

— А што такое людзі? — міжпланетны Пажарнік паглядзеў на Брысю.

— Не што, а хто?! — паправіла яна яго і зноў задумалася. — Ведаеш, — сказала яна праз хвіліну, — людзі, гэта — людзі! У іх ёсць дзяўчынкі і хлопчыкі. Я вельмі часта бачу Ірынку, ну, тую самую, пра якую я ўспамінала. І яшчэ падумала, што ты — яе лялька. Ёсць у пасёлку і хлопчыкі... У пятым доме ад нашага гарышча жывуць блізняты: Ясік і Янік. А хочаш пабачыць Ірынку? Яна цяпер жыве адна з татам. Мама ў яе настаўніца і цяпер паехала адпачываць у санаторый. І ў хаце, напэўна, страшэнны беспарадак, нават акно, дзе спіць Ірынка, ніколі не зачыняецца. Можа, і зараз адкрытае. Дык пойдзем, ты пабачыш Ірынку!

— Пойдзем, — з цікавасцю пагадзіўся міжпланетны Пажарнік.

Ён першы саскочыў з паваленай сасны і падаў руку Брысі.

— Так заўжды робіць мой тата, — сказала яна. — І мама за гэта яго вельмі паважае. — І тут жа запыталася: — Ты лётаеш?

— Лётаю! Я ўжо сказаў, на пікі-паку...

— Ах, гэта зусім не тое! — Брыся памахала рукамі-крылцамі. — Я мела на ўвазе крылы.

І яна цяжка ўздыхнула:

— Значыцца, пойдзем. Па макрэчы. Толькі вазьмі мой кошык. Табе яго несці будзе больш зручна.

Міжпланетны Пажарнік узяў кошык, і яны пайшлі. Але гэта ўжо наступная частка аповесці і называецца яна

НЕПРАДБАЧАНАЯ СУСТРЭЧА СА «СКАФАНДРАМ»

Паваленая сасна і тры елачкі хутка засталіся ззаду. Брыся і міжпланетны Пажарнік выйшлі на сцяжыну, якая вяла да леспрамгаснага пасёлка. Мамурык хацеў пасвяціць ліхтарыкам перад сабою, таму што пасля дажджу было вельмі слізка, але Брыся запярэчыла.

— Схавай яго! — прамовіла загадным тонам. — Навошта прыцягваць увагу, я добра ведаю дарогу і без ліхтара. Тут вельмі

роўная сцяжынка. А калі раптам паслізнешся і ўпадзеш, — не разаб'ешся!

І мамурык схаваў ліхтарык, хоць гэтага рабіць яму і не хацелася. «Як цёмна, — думаў ён, — напэўна, вакол растуць дзівосныя расліны, і я не магу іх пабачыць, толькі чую, як яны пахнуць нязвыкла свежа».

Сцяжынка то паднімалася ўгору, то апускалася, і зрэдку мамурыку здавалася, што яны хаваюцца ў непраходным зарасніку, такія высокія сцябліны былі вакол іх. Але Брыся ішла ўпэўнена, і міжпланетны Пажарнік толькі паспяваў адводзіць рукою ад твару невядомыя галінкі, з якіх асыпаліся цяжкія кроплі.

Брыся нечакана спынілася.

— Вунь там, — паказала яна ўбок, — сажалка! Там часта Янік і Ясік вудзяць рыбу.

Мамурык таксама спыніўся. Але, як ні ўглядаўся, ніякай сажалкі ён там не бачыў, ды і не ведаў, што такое сажалка, як не ведаў, і што такое «вудзіць рыбу», але запытацца ў Брысі пасаромеўся, толькі сказаў:

— Вельмі цёмна. Цяжка разгледзець.

— Ну, тады пайшлі. Ужо хутка будзе пасёлак. Бачыш, ніводнага агеньчыку, усе спяць.

І цяпер таксама мамурык нічога не пабачыў, але пачуў крокі ззаду. Яны набліжаліся і рабіліся такімі гучнымі, што мамурык спыніўся, разгублена пазіраючы на Брысю. Брыся таксама спынілася і азірнулася.

— Скафандр! — незадаволена сказала яна. — Адзіны, каму не спіцца! Давай, сыдзем са сцяжыны.

І яны адразу апынуліся ў густым зарасніку палыну. Мамурык асцярожна выглянуў і зашаптаў, павярнуўшыся да Брысі:

— Ты сказала «скафандр»? А я пабачыў агромністага мамура, які хутка будзе тут! І ён нешта нясе.

Брыся захіхікала, зацiскаючы рот рукою-крылцам:

— Вой не магу! Агромністы мамур! Ды, які ж гэта мамур, калі гэта дзядзька Сцяпан! А Скафандр — гэта яго мянушка.

Гэтак усе яго завуць, таму што галава ў дзядзькі вялікая, а тулава, як жэрдка, тонкае.

Ча-аў, ча-а-аў, — набліжаліся крокі.

І вось ужо агромністая рука дзядзькі Сцяпана ценем праплыла над мамурыкам.

— Добры вечар! — прашаптаў міжпланетны Пажарнік.

І голас яго заглушыў моцны ўсплёск.

— Лужына! — здагадліва шапнула Брыся.

І адразу ж пачуўся гучны, хрыплы голас. Гэта дзядзька Сцяпан сказаў нешта наконт лужыны, і крокі яго сталі аддаляцца.

— Ты навошта з ім прывітаўся? — Брыся тузанула мамурыка за руку. — Ён што, твой знаёмы?! Ты лепш сфатаграфаваў бы яго!

— Не, — адказаў мамурык. — Мы з ім незнаёмы.

— Дык тады навошта вітаешся?

— На Мамурыі ўсе вітаюцца, незалежна ад таго, знаёмыя яны ці незнаёмыя.

— Хм-м-м, не разумею, — не пагадзілася Брыся. — Для чаго вітацца з незнаёмым?

— Каб выказаць сваю прыязнасць да таго, з кім вітаешся. Свае добрыя адносіны да яго, — адказаў міжпланетны Пажарнік.

І зноў Брыся не пагадзілася:

— Якія могуць быць добрыя адносіны да Скафандра, калі мой тата гаворыць, што Скафандр злодзей. Вось і зараз ён панёс дошку! Праўда, мама аднойчы сказала, што чула, як Скафандр гаварыў пра сябе, што ніякі ён і не злодзей, а проста падбірае тое, што дрэнна ляжыць. А па-мойму, дык усё роўна злодзей!

І тут ужо мамурык мусіў запытацца ў Брысі:

— А што такое злодзей?

Брыся адказала вельмі коратка:

— Злодзей той, хто бярэ чужое.

І міжпланетны Пажарнік пашкадаваў, што ён выказаў прыязнасць да Скафандра і разам з тым узрадаваўся, што ён не сфатаграфаваў Скафандра, таму што не мог дапусціць, каб на Мамурыі з'явіўся злодзей, хай сабе і на фотаздымку.

—Ну, што, пойдзем? — сказала Брыся. — Нам ужо мала засталося ісці.

І яны сталі прабірацца праз зараснік палыну, абмінаючы лужыну, і неўзабаве зноў выйшлі на сцяжыну. Тут мамурык пабачыў, як наперадзе нешта зачарнела.

— Вунь, таполя, — сказала Брыся.— За ёю адразу пачынаюцца гароды. Пройдзем паўз іх і выйдзем на вуліцу.

Мамурык узіраўся ў вырыс таго, што Брыся назвала тапаляй, і крок у крок ішоў побач з Брысяй, думаючы, што ж можа азначаць слова «Гароды». А яны пачаліся. І калі быў бы дзень, дык, напэўна, Брыся паказала б міжпланетнаму Пажарніку, што на гародах, міма якіх яны зараз ішлі, растуць буракі, морква, цыбуля, гуркі. Але было цёмна, Брыся і не падумала, што трэба было б растлумачыць мамурыку сэнс гэтага слова. Толькі, калі яны выйшлі на шырокую вуліцу, з палёгкай уздыхнула:

— Ну вось, гароды скончыліся!

Тут міжпланетны Пажарнік рэзка спыніўся.

— Пачакай, — ён дакрануўся да Брысі. — Ты не сказала мне, як цябе завуць?

— А ты не пытаўся раней, — засмяялася маленькая начніца Натэрэра. — Я — Брыся! Ты хіба не зразумеў з майго расказу пра царэўну-Лебядзь? Ну, што ж ты стаіш? Наперадзе дом, у якім жыве Ірынка.

І пра ўсё, што адбылося пасля, расказваецца ў той частцы аповесці, якая называецца

ШТО МОЖА АДБЫЦЦА, КАЛІ ТАТА ЗАБЫВАЕ ЗАЧЫНІЦЬ АКНО

— Ну, вось, — незадаволена сказала Брыся, як толькі яны падышлі да невялікіх веснічак. — Я ж казала, што ў хаце, дзе жыве Ірынка без мамы, напэўна, страшэнны беспарадак! Бачыш, акно адкрытае! А ішоў жа такі дождж!..

Мамурык уключыў ліхтарык.

Перад імі была будыніна, зусім непадобная да тых спічастых домікаў, якія будуюцца на Мамурыі.

— Выключы ліхтарык! — захвалявалася Брыся. — Нас ніхто не павінен бачыць.

Ён выключыў ліхтарык, і зноў стала цёмна. Тады начніца ўзяла яго за руку.

— Нам трэба трапіць у гародчык, — сказала яна. — Ты трошкі пачакай мяне.

Брыся знікла ў цемры. Хутка пачуўся яе голас:

— Хадзі сюды! Мы пралезем праз шчыліну. Тут адарвана адна дошка ў плоце.

І мамурык пайшоў на голас.

Брыся была ўжо ў гародчыку і праз шчыліну працягвала руку-крылца, каб дапамагчы міжпланетнаму Пажарніку.

— Не трэба, я сам! — збянтэжана адказаў ён і падаў Брысі кошык, а потым лёгенька пралез у даволі вялікую адтуліну.

— Шкада, што ты не можаш лётаць, — зашаптала Брыся. — Трэба нешта прыдумаць, каб ты змог залезці ў акно.

Мамурык не адказваў. Ён стаяў нерухома і з асалодай удыхаў дзіўны водар, якім было настоена паветра, і, нарэшце, сказаў Брысі:

— На Мамурыі няма ніводнага дэзадаранта з такім пахам, які чуецца тут. Колькі было б работы для Галоўнага дэгустатара!

— Ах, ты зноў пра дэзадарант? Не смяшы мяне! — уздыхнула Брыся. — Вазьмі некалькі духмяных пялёсткаў, і ўсе твае праблемы вырашацца! Вось гэта — флёксы, — паказала яна на высокія пышныя сцяблiны. — А тут куст шыпшыны, толькі не ўкалiся, там — калючкі, хаця чакай... — сказала яна, кінула кошык і паднялася ў паветра, узмахваючы рукамі-крылцамі. Падляцела да куста, на які толькі што паказвала, і адазвалася адтуль:

— Я сама адарву табе некалькі пялёсткаў, так будзе хутчэй!

Мамурык стаяў моцна ўражаны. Ён і ўявіць не мог раней, што Брыся можа лётаць, і нават пазайздросціў ёй, таму што сам мог лётаць толькі на пікі-паку. А Брыся ўжо апускалася на зямлю побач.

— Бяры пялёсткі і дапамажы мне, — сказала яна. — Вунь там, за кустом, я пабачыла невялікую жэрдку, якую можна прыставіць да сцяны, і па ёй ты ўзлезеш на падаконнік.

І міжпланетны Пажарнік пагадзіўся. І хоць жэрдку яны ледзь прыцягнулі, і з цяжкасцю прыставілі яе да сцяны, Брыся ажно запляскала ў далоні-крылцы ад радасці.

— Лезь! — сказала яна мамурыку і ўзляцела, апускаючыся на падаконнік.

Міжпланетны Пажарнік хутка ўжо быў побач з Брысяй, нібыта ён толькі тое і рабіў на Мамурыі, што лазіў па жэрдках.

Маленькая начніца адразу ж папрасіла:

— Я пагляджу, што там, у пакоі, а ты пачакай!

І яна знікла за лёгкай празрыстай шторкай.

Сэрца ў міжпланетнага Пажарніка забілася моцна-моцна. Ён раптам успомніў словы Вялікага мамура, што там, дзе ёсць дзверы, ніколі не трэба лезці ў акно, і ў яго з’явілася думка, што ён робіць нешта дрэннае. Але мамурык ужо сядзеў на падаконніку і яму вельмі хацелася паглядзець на Ірынку, ды і Брыся развеяла апошнія сумненні мамурыка. Яна адхінула шторку і сказала:

— Скачы сюды, на гэтае мяккае крэсла! Мы нічога дрэннага дзяўчынцы не зробім.

І міжпланетны Пажарнік скочыў, заблытваючыся ў нечым лёгкім.

— Асцярожна, — папрасіла Брыся. — Тут ляжаць Ірынчыны сукенкі. Вой, якія скамечаныя! Адна, дзве, тры... — Пачала яна іх лічыць. — Паглядзі, колькі назбіралася! Няўжо цяжка быць акуратнай? Можна ж было сукенкі павесіць!

«Брыся часам бывае вельмі шматслоўнай», — для сябе адзначыў мамурык, а сам ужо агледзеўся ў пакоі, і першае, што ён пабачыў,

была вялікая канапа. «Там спіць Ірынка», — здагадаўся міжпланетны Пажарнік, а Брыся ўжо яго прыспешвала:

— Хутчэй злазь з крэсла, я пакажу табе Ірынчыны цацкі!

Яна схавалася за канапай. Толькі чуўся шэпт:

— Ах, які маленечкі посуд! Якія прыгожанькія талерачкі! Якія кубачкі! А тут стаіць маленечкая шафа... Ага, Ірынка складвае ў яе сукенкі для сваіх лялек. Вой, колькі спаднічак! Ды яны якраз былі б і на мяне. А тут... Што ў гэтай каробцы? А-а-а-а! Швейная машынка! Ірынцы купілі швейную машынку. Яна шые сукенкі для сваіх лялек. Ну, дзе ты, мамурык? Хадзі сюды! Тут столькі цацак! Вой, якія кубікі!

А мамурык тым часам злез з крэсліца і падышоў да канапы, дзе спала Ірынка. Але ён, як вядома, быў вельмі маленькі і яму давялося падскокнуць, каб узлезці на краёк канапы. І вось ён схіліўся над тварам дзяўчынкі, якая спакойна спала на абшытай карункамі падушцы, прытуліўшы да сябе лялькy ў блішчастым камбінезончыку. І, напэўна, ён разглядаў яе твар доўга, таму што Брыся нецярпліва выглянула з-за канапы.

— Ну, што ты ўсё ўзіраешся і ўзіраешся ў Ірынку! — сказала яна. — Мы можам зараз пагуляць у тату і маму. Ты будзеш тата, а я — мама! Ты пасядзіш у крэсле, а я згатую абед!

— На канапе дзве дзяўчынкі, — адазваўся міжпланетны Пажарнік.

— Няўжо? — здзівілася Брыся і ўзмахнула рукамі-крылцамі, і закружыла над канапай, і захіхікала: — Дзяўчынка адна! Які ты неразумны! Другая — лялька. Ты вельмі падобны на яе, там, на палянцы, я падумала, што да мяне падышла Ірынчына лялька. У вас вельмі падобныя камбінезончыкі!

Мамурык паглядзеў на свой камбінезончык, потым — на ляльку. Яму не хацелася быць падобным на яе, але падабенства было відавочным, і мамурык сказаў сумна:

— Я сфатаграфую дзяўчынку.

— Фатаграфуй, — адказала Брыся і апусцілася на падлогу. — Можаш і мяне сфатаграфаваць з Ірынчынымі цацкамі.

Міжпланетны Пажарнік некалькі разоў шчоўкнуў сваім фотаапарацікам, а Брыся зноў узнялася ў паветра і падляцела да паліцы, дзе побач з кніжкамі сядзеў пушысты мядзведзь з аранжавым бантам на шыі.

— Мяне сфатаграфуеш яшчэ і з гэтым мядзведзем, толькі абавязкова прышлеш фотаздымкі! — сказала Брыся і пацягнула мядзведзя за лапу, зачапіўшы вялікую тоўстую кніжку. Кніжка ўпала

на падлогу. «Ба-а-а-ах!» За ёю яшчэ адна і яшчэ... Мядзведзь таксама ўпаў. Брыся не ўтрымала яго, такі ён быў цяжкі.

— Што я нарабіла?! — спалохалася Брыся.

І мамурык таксама спалохаўся. Ён хуценька саскочыў з канапы, заўважыўшы, што Ірынка заварушылася. А ў другім пакоі пачуліся крокі і незадаволены сонны голас:

— Што такое?! Ах ты, кот пракляты! Ну, я зараз табе пакажу!

— Хавайся! — крыкнула Брыся. — Сюды, пад канапу! — і пацягнула мамурыка за сабой.

Дзверы ў пакой адчыніліся. Міжпланетны Пажарнік пабачыў толькі вялікія доўгія ногі і пачуў голас:

— Скінуў кніжку і мядзведзя! От, стварэнне! Кіць-кіцькіць... Не вылазіш, нягоднік? Пад канапу забіўся?! Ну, трымайся, зараз я прынясу швабру! Як міленькі вылезеш і спаць ноччу будзеш, а не па паліцах бегаць!

Голас аддаляўся. Апошнія словы ўжо чуліся з прыхожага пакоя.

— Вылазім! Трэба ўцякаць! — шапнула Брыся і выпырхнула з-пад канапы.

Мамурык таксама не затрымліваўся. Ён многага з таго, што пачуў, не зразумеў, але адчуваў небяспеку.

Брыся была на падаконніку, калі ён узабраўся на крэсла.

— Давай руку! Лезь на падаконнік, — сказала яна і, калі міжпланетны Пажарнік быў каля яе, Брыся дадала: — Табе давядзецца скакаць!

Мамурык паглядзеў уніз. Жэрдкі, якую яны прыставілі да сцяны, не было. Ён, можа, і спалохаўся б, але ззаду пачуўся сонны голас:

— Швабры няма, але ёсць венік! Ах, звер няшчасны, зараз ты ў мяне вылезеш! Кіць-кіць-кіць...

— Скачы! — падштурхнула міжпланетнага Пажарніка Брыся, і ён скочыў. На ляту начніца схапіла яго за руку. — Не бойся, тут мякка! — толькі і паспела яна шапнуць яму.

Магчыма, мамурык упаў бы, але Брыся падтрымала яго, таму прызямленне было ўдалым.

— Цс-с-с-с, — Брыся сціснула яго руку. — Не варушыся!

Яны застылі, здавалася нават не дыхалі, толькі высокія сцяблiны флёксаў пакалыхваліся над імі і з акна чуўся голас:

— Кіць-кіць-кіць!.. Кіць-кіць-кіць!..

Голас наблізіўся. Гучна стукнулі аконныя рамы, стала вельмі ціха.

— Ірынчын бацька зачыніў акно, — сказала Брыся. — Нарэшце, здагадаўся! Ты вельмі спалохаўся? — тут жа запыталася яна ў мамурыка.

— Не, — адказаў ён. — Вось толькі там, пад канапай, пакінуў свой ліхтарык.

І Брыся раўнадушна параіла:

— Развітайся з ім. Акно закрытае, ды там, аказваецца, ёсць кот. Мне не хацелася б з ім сустракацца. Ён вельмі страшны. Мя-я-я-яў! — і Брыся так скрывіла сваю сімпатычную мордачку, што міжпланетны Пажарнік без усялякага шкадавання ў думках развітаўся са сваім ліхтарыкам.

Можа, ліхтарык знайшла Ірынка, але не ведаючы, што з ім рабіць, выкінула яго, як нешта непатрэбнае. А, можа, гэта зрабіла яе мама, і ліхтарык недзе ляжыць каля плоту ў густой траве, і ні адна душа на Зямлі не здагадваецца, што ён належыць мамурыку, які аднойчы прылятаў з невядомай Мамурыі...

— Пойдзем, — сказала міжпланетнаму Пажарніку Брыся. — Дзе мой кошык?

І яна пачала шукаць свой кошык, то ўзлятаючы, то апускаючыся на зямлю.

— Ты яго кінула каля высокіх сцяблін, якія ты назвала флёксамі, — падказаў мамурык і сфатаграфаваў Брысю, калі яна зноў паднялася ў паветра.

А Брыся ўжо знайшла свой кошык.

— Шкада, што ты не сфатаграфаваў мяне з тым пушыстым мядзведзем! У мяне ніколі не было такой прыгожай цацкі! — і раптам здзівілася. — Глядзі, ужо святлее неба над лесам, — і яна дадала, падрабляючыся пад інтанацыю дарослых: — Божа, як няўмольна ляціць час!

Мамурык не зразумеў гэтага Брысінага здзіўлення, але падумаў, што на Зямлі хутка адбудзецца нешта невядомае для яго, і сказаў:

— Цябе непакоіць, што неба пасвятлела?

— Што ты?! Я зусім спакойная, — адказала Брыся. — Ты лепш скажы, што цябе цікавіць на Зямлі, ты ж не проста так прыляцеў сюды? А то я хутка палячу дадому...

І міжпланетны Пажарнік разгубіўся. Ён не ведаў, што адказаць Брысі, але чамусьці адчуў адзіноту і прамармытаў:

— Недалёка ад той палянкі, дзе мы з табой сустрэліся, застаўся мой пікі-пак. Мне трэба туды.

— Разумею, — Брыся не хавала сваёй незадаволенасці. — У цябе — тайна, якую ты не хочаш мне расказаць? Можаш не расказваць, я

ж даўно прапанавала, пойдзем! — і яна грацыёзнымі рухамі паправіла сваю новенькую спаднічку.

Мамурык адвярнуўся і пайшоў да дзіркі ў плоце, дзе была адарвана дошка, а Брыся пераляцела цераз плот і падала міжпланетнаму Пажарніку руку-крылца.

— Я цябе правяду да пікі-пака, — сказала яна.

І яны пайшлі.

— Нам туды, — паказала Брыся ў напрамку высокай таполі і, напэўна, яны пайшлі б, калі б у гэты момант не пачуўся глухі стук.

Міжпланетны Пажарнік спыніўся. Брыся прыслухалася.

— Недзе адчынілася акно, — вызначыла яна і прапанавала: — Яшчэ даволі цёмна, нас ніхто не пабачыць. Давай, пройдземся па вуліцы, — і, не чакаючы адказу, узяла мамурыка за руку і настойліва пацягнула яго ў адваротны бок.

Яны не паспелі зрабіць і некалькі крокаў, як у перадсвітальным змроку пачуўся аддалены голас. Слоў немагчыма было разабраць, як не ўслухоўваўся мамурык, але Брыся ажывілася:

— Я, здаецца, здагадваюся. Гэта ў пятым доме прачнуліся блізняты Ясік і Янік.

І Брыся не памылілася. Калі яны падышлі да дома пад нумарам пяць, з адкрытага акна чуўся настойлівы голас:

— Пр-лачніся, чуеш?! Ну, што мне халоднай вадою цябе абліць? Мы ж дамаўляліся ісці на самым досвітку! Якая ж гэта будзе р-лыбалка днём?

— Янік, — шапнула Брыся. — Ён заўсёды картавіць. Будзіць Ясіка. Хоча на рыбалку.

Мамурык слухаў і азіраўся па баках. Дом, у якім жылі хлопчыкі, быў вялікі, але ў адрозненне ад таго дома, дзе яны толькі што былі з Брысяй, тут не было гародчыка. Вокны падступаліся да самай вуліцы, і пад вакном, з якога чуўся голас Яніка, расло агромністае дрэва. Яго галіны ўпіраліся ў дах.

Пад дрэвам стаяла лавачка. І хоць на Мамурыі не было такіх лавачак і міжпланетнаму Пажарніку ніколі не даводзілася сядзець на іх, зараз ён прысеў на самы краёчак лавачкі.

— Правільна! — сказала Брыся. — Ты пасядзі тут, а я сяду на галіну і пагляджу, што робіцца там, у акне!

І яна ўзмахнула рукамі-крылцамі і падляцела да дрэва, хаваючыся ў густым лісці.

— Ты пр-лачнешся ці не?! Апошні р-лаз гавар-лу! Зар-лаз пр-лынясу вады...

І адразу ж пасля гэтых слоў мамурык пачуў шэпт Брысі:

— Янік тармосіць Ясіка. Ай, як тармосіць!

А потым пачуўся яшчэ адзін голас:

— Н-н-не тузай!.. А-а-гм-м-м... Гм-м-м... Дай сон дагляджу! Ды адыдзі ты ад мяне! А-а-гм-м-м...

— Янік скінуў з Ясіка коўдру!

Брыся падляцела да мамурыка і захіхікала:

— Хі-хі-хі... Хай апранучца! Ясік зараз устане.

А Ясік тым часам гаварыў з відавочным шкадаваннем:

— Які сон перабіў! Табе такое не прысніцца!

— Адкуль ты ведаеш, што мне сніцца? — запытаўся Янік.

На што Ясік сказаў:

— Ты толькі паслухай, што мне прыснілася!

І ён пачаў расказваць свой сон, але гэта ўжо наступная частка аповесці, якую можна назваць

РУЖЫ Ў КЕПАЧЦЫ

— Ты помніш Антонаву дарогу, што за Чорнай гарою ў лесе? — сказаў Ясік. — Дык вось, сніцца мне, што іду я па Антонавай дарозе, а тут якраз і пень. Ну, дык падыходжу я да пня, гляджу, а на ім ляжыць кепачка, прыгожанькая такая, у клетачку, з гузікам пасярэдзіне! «Чыя ж гэта кепачка?» — думаю. Напэўна, нехта з нашых хлопцаў забыўся. Мажа, Васька? Бяру я кепачку, нацягваю на галаву і іду да пасёлка... Заварочваю ў Васькаў двор. Падыходжу да ганку, а там Васькава маці падлогу мые. Падыходжу да яе, кажу: — Добры дзень, цётачка Вера! Васька дома? — і здымаю кепачку... І што ж ты думаеш, вачам сваім не веру, — у кепачцы ляжаць тры ружы, як на падносе. Вялікія такія, ярка-пунсовыя і свежыя, расінкі на пялёстках пабліскваюць! Адкуль ружы? Кепачка ж была ў мяне на галаве і нічога не было ў ёй.

А цётка Вера ажно заўсміхалася.

— Ясічак, — кажа, — гэта ты мне ружы прынёс? Вой, маё залатое дзіцятка, які ж ты харошы!

І выцерла рукі аб фартух, узяла ружы і запыталася:

— А чаго ж гэта ты мне іх прынёс? Яшчэ ніколі ніхто не дарыў мне букетаў. У мінулым годзе толькі даяркам школьнікі падносілі.

— А я вам, цётачка Вера, дару, — адказаў я, а сам думаю:

«Што ж за дзіва такое?! Не было ружаў у кепачцы і ўсё тут!» Нават страшна стала, а цётачка Вера цмок мяне ў шчоку і кажа:

— Дзякуй, Ясічак, як жа ты мяне парадаваў сёння! Пайду ружы ў вазу пастаўлю, а Ваські няма дома, на рэчку пабег...

І пайшла яна ў хату. Я таксама пайшоў. Іду па вуліцы, цераблю кепачку ў руках, і думаю: «Зрокавы падман, няйначай! А, можа, яшчэ раз паспрабаваць нацягнуць кепачку на галаву, а потым зняць яе». Нацягнуў кепачку, зняў — ніякіх ружаў! Вось дзіва! Зноў нацягнуў на галаву, гляджу: на падворку старая цётка Ганна сена сушыць. «Дай, — думаю, — падыду».

— Добры дзень, цётачка Ганна! — і здымаю кепачку. І што ты думаеш, зноў ляжаць ружы. Тут я ўжо рукою дакрануўся да іх. Самыя сапраўдныя, ніякага зрокавага падману! А цётка Ганна глядзіць то на мяне, то на ружы і нічога не разумее.

Тады я і кажу:

— Ружы вам, цётачка Ганна, прынёс. Прыміце іх у знак павагі...

Тут цётка Ганна ажно граблі з рук выпусціла. Слёзы на вачах з'явіліся:

— Ай, Ясічак, мой ты даражэнькі! Вось і дачакалася я павагі. Унукі родныя забылі, дык хоць ты ўспомніў. Нават кветкі прынёс.

І пачала цалаваць мяне і прыгаворваць:

— Якое ж ты слаўнае дзіцятка!

А я стаю, цераблю кепачку ў руках і мне так прыемна! Так прыемна! А тут ты... Чую праз сон: — Пр-лачніся, чуеш! Эх, які сон перабіў! Я ж бы ўсім жанчынам з нашага пасёлка кветкі разнёс!

— Балбатун ты, Ясік! — адазваўся Янік.— Ніякага сну ты не бачыў. Пр-лыдумаў усё. Як могуць пр-лысніцца р-лужы ў кепачцы, калі такой кепачкі ў жыцці не бывае?

— Дык гэта ў жыцці! — расхваляваўся Ясік. — А ў сне ўсё магчыма! Можа, знак, каб мы часцей дарылі, каму можам кветкі.

— Зна-ак... Зна-а-ак! — перадражніў Ясіка Янік. — Твой сон нішто ў пар-лаўнанні з тым, што здар-лылася са мной зусім нядаўна! Ты толькі паслухай!

І Янік пачаў расказваць Ясіку дзіўную гісторыю, якая можа здарыцца, калі хлопчыкі бяруць у рукі рагаткі і страляюць каменьчыкамі. Што, дарэчы, рабіць непажадана.

І гэта яшчэ адна частка аповесці пра міжпланетнага Пажарніка, якая мае назву

АДКУЛЬ НА ПОЎНІ ВЯЛІКАЯ ПЛЯМА

— Мой тата ніколі не знаходзіць клятчастых кепачак, хай сабе і ў сне, — шэптам сказала міжпланетнаму Пажарніку Брыся, — але вельмі часта прыносіць маме кветкі! — Яна села на лавачку побач з

мамурыкам і дадала: — У такія моманты мама проста бязмежна шчаслівая! А твой тата дорыць маме букеты?

Міжпланетны Пажарнік задумаўся.

— Не, — сказаў ён і пасміхнуўся, быццам згадаў у гэты момант штосьці вельмі прыемнае для яго. — Мой тата пры носіць маме дэзадаранты, якімі ён апырсквае кветкі. І ёй гэта таксама падабаецца.

— Ах, ты зноў пра дэзадарант! Гэта ўжо робіцца нецікавым. Цс-с-с-с! — Брыся натапырыла свае вялікія вушкі і павярнулася да акна, за якім у пакоі Янік настойліва дапытваўся ў Ясіка:

— Ты пазнаеш? Скажы мне, ты пазнаеш гэта?!

І Ясік быў, напэўна, вельмі здзіўлены:

— Рагатка? Табе ж мама сказала выкінуць яе!

— Я і выкінуў... пад стол! — спакойна адказаў Янік. — І ўзяў толькі для таго, каб зар-лаз паказаць табе. Дык вось, слухай... З гэтай р-лагаткай я неяк пайшоў у сад. Хаджу, збір-лаю ападкі... А тут галасы... Бачу, за плотам на лавачцы сядзяць дзяўчынкі... Хто, я і не р-лазабр-лаў: было ўжо цёмна. Але смяюцца і гамоняць. «Ах, дай я папужаю вас», — думаю. Узяў ападак, уклаў у р-лагатку і выстр-лаліў. Ба-а-а-ах! І што ты думаеш? Ападак паляцеў не туды, дзе сядзелі дзяўчынкі, а ўвер-лх! Уж-ж-ж-жы-ы-ы... Уж-ж-ж-жы-ы-ы... Мне нават вушы хацелася закр-лыць: такі пр-ланізлівы гук быў. Гляджу ўвер-лх і нічога не бачу. Але, нар-лэшце, ба-а-ац! У Поўню! Гляджу, а-а-а-а... На Поўні дзір-лка! Самая сапрлаўдная!

— Няўжо?! — толькі і выдыхнуў Ясік.

— Вось табе і «няўжо»! — весела працягваў Янік. —

Дзір-лку пр-лабіў я на Поўні! І ніхто не заўважыў яе. Хіхі! Тады я ўпер-лшыню пер-лаканаўся, якія няўважлівыя людзі. Вечар-л пр-лайшоў, ноч пр-лайшла...І яшчэ тр-лы вечар-лы пр-лайшло і тр-лы начы... Ніхто не заўважае, а дзір-лка нібыта нават большай р-лобіцца! «Як быць, — думаю. — Нельга ж дапусціць, каб Поўня знікла. Р-ласпалася на кавалачкі». Паехаў я ў р-лайцэнтр-л. На тэлегрлаф пайшоў і тэлегр-ламу паслаў касманаўтам. У Зор-лны гар-ладок!..

ДЗЯДЗЕЧКІ КАСМАНАЎТЫ! НА ПОЎНІ ДЗІР-ЛКА! ТРЛЭБА ТЭР-ЛМІНОВА Р-ЛАТАВАЦЬ ПОЎНЮ!

І падпісаўся: Янік Казыр-лчык.

— Няпраўда! — закрычаў Ясік. — Ты ніколі не ездзіў адзін у райцэнтр!

— Ну, хай сабе з бацькам, — удакладніў Янік. — Ты паслухай, што далей было! Яшчэ тр-лы вечар-лы пр-лайшло і трлы начы... Гляджу... Ты якр-лаз ужо спаў... Дзір-лка р-лобіцца меншай. Толькі, як

пр-лы электр-лазвар-лцы іскр-лы р-лазлятаюцца ва ўсе бакі. А хутка дзір-лка і зусім знікла! Зацырлавалі яе касманаўты, толькі латачку не тую пр-лыставілі, яна тр-лошачкі цямнейшая. Вось, паглядзі... Поўня яшчэ на небе.

— Дзе? Пакажы!

— Вунь, — сказаў Янік. — Глядзі! Бачыш латачку цёмненькую? Яе пр-лыладзілі касманаўты!

— Гэта горы на Поўні, — сказаў Ясік. — Я глядзеў тэлеперадачу, там гаварылі пра гэта. Дарэмна выдумляў, думаеш, я не ведаю?

Хлопчыкі яшчэ ўзіраліся ў Поўню. Ясік нават сеў на падаконнік. І міжпланетны Пажарнік дастаў з кішэні камбінезончыка свой фотаапарацік. Не ўстаючы з лаўкі, некалькі разоў шчоўкнуў ім, фатаграфуючы хлопчыкаў.

У гэты момант з вакна пачуўся строгі жаночы голас:

— От, што робяць! Сну на іх няма! Янік, у другім пакоі спаць будзеш! Я вам пакажу, гіцлі!

— Мамачка, мы на р-лыбалку збір-лаемся. Ужо досвітак.

Брыся тузанула мамурыка за руку:

— Чуеш, маці іх прачнулася. Схаваемся пад лаўку?

Міжпланетны Пажарнік не паспеў адказаць, таму што зноў пачуўся жаночы голас:

— Як жа вы мне надакучылі са сваёй рыбалкай! Але ідзіце, калі ўжо ўсталі. Пайду на кухню бутэрброды зраблю, а вы ложкі свае пазасцілайце. Глядзіце, каб быў парадак!

— Засцелем, мамачка! — паабяцаў Ясік.

Тут Брыся саскочыла з лавачкі:

— О-о, я ж зусім забылася! Мне тата загадаў сабраць цацкі, якія я параскідала на падлозе. Я не сабрала! Думала, вярнуся да дажджу. Што мне цяпер будзе? Бацькі даўно вярнуліся. Трэба хутчэй ляцець!

Брыся ўзяла кошык, які да гэтага стаяў каля лаўкі. Мамурык таксама ўстаў і выгляд у яго быў сумны. Яшчэ хвіліну назад ён хацеў сказаць Брысі, што ніякай латкі на Поўні быць не можа. Што цёмныя плямы на ёй, гэта, безумоўна, горы, і што Ясік мае рацыю, але зараз сказаў іншае:

— Ты мяне пакідаеш?

І голас у яго быў прыгнечаны.

— Ніхто цябе не пакідае, — адказала Брыся, падумаўшы. — Я правяду цябе назад, да твайго пікі-пака. Проста нам трэба спяшацца. Пайшлі! — і дадала: — Пойдзем паўз плот. Па вуліцы ісці небяспечна. Бачыш, устаюць людзі. Хутка зусім развіднее.

Міжпланетнаму Пажарніку паўз плот ісці было цяжка. Ён часта заблытваўся ў густой высокай траве і нярэдка натыркаўся на крапіву, якая балюча апякала шчокі. І ў думках ён назваў крапіву агрэсіўкай, а раней нават і не падазраваў, што можа быць кусачая расліна. Але доўга засяроджвацца на агрэсіўцы не мог. Брыся ўвесь час яго прыспешвала.

— Ну, хутчэй! Хутчэй! — азіралася яна і дзе-нідзе нават пералятала праз густы зараснік лопуху, раіла мамурыку, дзе лепш прайсці. Але, нарэшце, яны выйшлі да агародаў, за якімі цямнела высокая таполя.

Ісці паўз агароды было лягчэй.

— Тут перадыхнем, — сказала Брыся і паставіла на зямлю свой кошык. — Можаш прысесці, — прапанавала яна мамурыку. — А лепш не трэба, хутка зноў пойдзем.

Міжпланетны Пажарнік агледзеўся. Было ўжо амаль зусім светла, і ён здзівіўся той разнастайнасці раслін, якія абкружалі іх. Але больш за ўсё яго здзівіла ружовая стужка на самым краёчку неба. І ён сказаў Брысі:

— Неба мяняе свой колер! Яно што, хутка ўсё стане ружовым?

Брыся засмяялася:

— Які ж ты няўцямны! Гэта ўстае сонца. Яно ружовае толькі спачатку, а на самой справе жоўтае і прамяністае. А неба будзе блакітнае-блакітнае!

І мамурык падумаў, што, напэўна, Зямля хутка стане падобнай на Мамурыю. А як успомнілася Мамурыя, яму адразу стала сумна.

— Чакай, я хутка вярнуся да цябе, — сказаў ён Брысі, і пайшоў за высокую таполю, дзе ўжо даўно заўважыў белыя кветкі, якія ў першы яго прылёт на Зямлю Бамбарыза назвала рамонкамі. Ён з прыемнасцю ўдыхнуў знаёмы пах, і яму ўспомніўся дэзадарант на Мамурыі, які Галоўны дэгустатар назваў «Дажджавой кропляй». Ад гэтага стала яшчэ больш сумна. Мамурык ірваў рамонкі, а думаў толькі пра Мамурыю. Калі кветкі скláліся ў букецік, мамурык вярнуўся.

— Гэта табе!

І ён працягнуў Брысі свой букецік.

У Брысі пачырванелі шчочкі.

— Ах, дзякуй, — сказала яна. — Твой букецік дадаў мне шчасця!

Напэўна, яна паўтарыла словы сваёй мамы. А мамурык прызнаўся ў гэты момант:

— Я засумаваў па сваёй Мамурыі. Хутка мы з табой развітаемся, але ў цябе будуць рамонкі і ты будзеш мяне ўспамінаць, праўда?

— Як?! — здзівілася Брыся. — Хіба ты зараз паляціш на сваю Маму рыю? А я думала, ты пабудзеш да вечара і я пакажу табе наш лес!

Мамурык адмоўна пакруціў галавой.

— Я і так залішне доўга тут затрымаўся. На Мамурыі непакоіцца мама.

— А мая, напэўна, рыхтуецца да сну, — уздыхнула Брыся. — Мы ж днём спім, але без мяне ні мама, ні тата не заснуць.

Брыся паклала букецік у кошык і сказала:

— Пайшлі! Нам трэба спяшацца...

І яны пайшлі па сцяжынцы, хутка падышлі да вялікай лужыны, якую зноў абміналі, заблытваючыся ў густым зарасніку палыну. Нарэшце, выйшлі на сцяжынку. Брыся паказала рукой-крылцам:

— Глядзі, вунь там сажалка. Хутка туды прыйдуць Ясік і Янік. Яны не павінны нас бачыць.

І як не хацелася мамурыку падысці да сажалкі і паглядзець, як будуць Ясік і Янік вудзіць рыбу, ён моўчкі пайшоў па сцяжынцы, стараючыся не адставаць ад Брысі. І толькі наперадзе, там, дзе расліны, якія абкружалі іх, былі не надта высокія, пабачыў, як у першых промнях сонца бліснула сіняя роўнядзь вады і падумаў: «Вось яна, — сажалка! Трэба будзе разгледзець яе зверху, калі буду ўзлятаць на пікі-паку».

А Брыся ў гэты момант спынілася.

— Мы ўжо недалёка ад той палянкі, дзе я зачапілася спаднічкай за паваленае дрэва, — сказала яна і паказала: — Бачыш, наперадзе лес. Дзе ж твой пікі-пак?

Мамурык агледзеўся. Здалёку бачыліся тры невялікія елачкі, дзе ён сустрэўся з Брысяй, і пікі-пак павінен быць недзе блізка ад іх.

— Трэба звярнуць са сцяжынкі, — сказаў мамурык.

І яны звярнулі. І пайшлі па голым поплаве, па адзін бок якога быў лес, па другі — сажалка. Мамурык першы заўважыў у негустой траве блішчастыя крылцы свайго пікі-пака, і сэрца яго забілася моцна-моцна.

— Пікі-пак!.. Мой пікі-пак! — закрычаў мамурык.

А Брыся абурылася.

— Ты што?! — сказала яна. — Чаго ты крычыш? Тут хутка могуць быць Ясік і Янік.

Брыся ўзмахнула рукамі-крылцамі. Яна паднялася над зямлёю, не адрываючы позірку ад пікі-пака.

— Гэта ж нейкія крылцы, — расчаравана сказала яна, зноў апускаючыся на зямлю побач з мамурыкам. — А я думала, што ў цябе ракета!

— Мы зараз падыдзем да пікі-пака і ты пабачыш яго ўсяго! — адазваўся мамурык.

— Я далей не пайду, — сказала Брыся. — Не хапала яшчэ, каб нас пабачылі Ясік і Янік.

Ах, якая ўсё-такі дзіўная гэтая маленькая начніца Брыся! Яна зусім не разумела, што перад ёю не проста мамурык, а маленечкая істота, якая прыляцела з такіх вышыняў, якія ніколі і ў сне не прысняцца Брысі. І што ёй, напэўна, лепш было б не спяшацца, а падысці да пікі-пака і як след разгледзець яго — гэты дзівосны маленечкі карабель, на якім міжпланетны Пажарнік вылятае ў Космас і ловіць сачком непаслухмяныя знічкі, каб нідзе-нідзе, ні на адной планеце не ўзнікла пажару. Але Брыся гэтага ўсяго не разумела, ды і не ведала. Яна толькі нецярпліва памахвала сваім кошыкам і пераміналася з лапкі на лапку. І міжпланетны Пажарнік сказаў ёй:

— Я вельмі рады, што мы пазнаёміліся, і цяпер на Мамурыі буду часта ўспамінаць цябе.

— А фотаздымкі?! Ты прышлеш мне фотаздымкі? — запыталася Брыся.

І мамурык сумна пасміхнуўся. Ён разумеў тое, чаго не разумела Брыся, але яму не хацелася яе расчароўваць, таму ён сказаў няпэўна:

— Прыслаць фотаздымкі я наўрад ці змагу. На Мамурыі няма сувязі з Зямлёю, але, магчыма, я сам прылячу яшчэ раз...

— А дзе ты мяне знойдзеш? — запыталася Брыся. Яна, напэўна, хацела сказаць міжпланетнаму Пажарніку, што хут ка яны пераляцяць на новую кватэру, што стары будынак леспрамгаснай канторы , дзе яны жывуць цяпер, будзе зносіцца, але не паспела, таму што якраз у гэты момант пачуўся звонкі голас Яніка:

— Казаў жа табе ўставай! Мы маглі р-ланей пр-лыйсці, яшчэ да сонца!

Хлопчыкі падыходзілі да сажалкі, і вуды ў іх руках нагадвалі антэны. А Брыся спалохана ўзмахнула рукамі-крылцамі, толькі і паспеўшы сказаць міжпланетнаму Пажарніку:

— Шукай мяне ў гэтым лесе, я паляцела!..

І мамурык яшчэ доўга глядзеў ёй услед, пакуль яна зусім не знікла з вачэй, і толькі тады ўспомніў пра хлопчыкаў, але яны нават і не глядзелі ў яго бок, раскладвалі вуды і пра нешта ціха гаварылі паміж сабою. І міжпланетны Пажарнік паглядзеў туды, дзе зусім

блізка ў першых сонечных промнях паблісквалі крылцы яго пікі-пака. «Што ж я стаю, — падумаў ён, — мне таксама трэба спяшацца».

І ён пайшоў да пікі-пака, нават і не думаючы, заўважаць яго хлопчыкі ці не. А Ясік і Янік ужо закідвалі вуды ў сажалку. Каб жа яны ведалі, што недалёка ад іх знаходзіцца мамурык, каго адна мая знаёмая дзяўчынка назвала міжпланетным Пажарнікам, яны, напэўна б, адклалі свае вуды і зараз разглядвалі б яго. А, можа, нават і падышлі б да мамурыка ці паклікалі б яго да сябе. Але яны пра гэта не ведалі, а спакойна стаялі на беразе сажалкі і сачылі толькі за паплаўкамі.

А міжпланетны Пажарнік у сваім пікі-паку ўжо націскаў на кнопачку ўзлёту і даставаў з кішэні камбінезончыка фотаапарацік, каб з вышыні сфатаграфаваць і сажалку, і хлопчыкаў — Ясіка і Яніка. І толькі, калі пікі-пак адарваўся ад зямлі і пачаў паднімацца, Ясік штурхануў Яніка:

— Глядзі, што гэта там, за сажалкай?

— Стр-лаказа! Хіба ты не бачыш?

— Не, — адказаў Ясік, не адрываючы позірку ад пікі-пака, які ўсё паднімаўся і паднімаўся, і хутка растаў у высокай сінечы сонечнага ранку, — стракозы такія вялікія не бываюць.

— Гэта ў нас не бываюць, а ў Аўстраліі ёсць!

— Дык мы ж не ў Аўстраліі! — не супакойваўся Ясік.

— Сціхні! — абарваў яго Янік. — Р-лыбу ўсю пар-лазганяеш! На свеце і не такое ёсць. Нядаўна па тэліку паказвалі яшчар-лку з дзвюма галовамі.

— Гэта не страказа! — стаяў на сваім Ясік і ўсё глядзеў і глядзеў у неба...

З гэтых аповесцей Ясік і Янік даведаюцца пра першы і другі прылёт міжпланетнага Пажарніка на Зямлю і пра тое, як блізка ён быў ад іх.

АД АЎТАРА

Напэўна, тут можна было б і загарнуць апошнюю старонку казачных аповесцей пра міжпланетнага Пажарніка, які, уяўляецца мне ў думках, шчасліва даляцеў да сваёй Мамурыі і адразу ж сустрэўся з Бамбарызай у музеі Непатрэбных знаходак. Расказаў ёй пра знаёмства з маленькай начніцай Брысяй, а таксама пра сустрэчу са Скафандрам. І, магчыма, пачула ад яго Бамбарыза і пра ружы ў кепачцы, якія прысніліся хлопчыку Ясіку, і пра тую неверагодную гісторыю, звязаную з рагаткай, ападкам і Поўняй, якую расказаў

хлопчык Янік, і якую ён падслухаў, хоць падслухоўваць непрыгожа, дадаў бы сам мамурык. Але так склаліся абставіны.

Фотаздымкі, якія яго прасіла прыслаць Брыся, напэўна, ён таксама паказаў Бамбарызе. А потым мог павесіць іх на сцяне ў сваім пакоі. І кожны раз, гледзячы на гэтыя фотаздымкі, мог прыгадваць свой другі прылёт на Зямлю і задумвацца над палётам трэцім.

Магчыма, гэты трэці палёт і адбыўся. Толькі ніхто пра гэта не ведае. Можа, толькі адна Брыся, з якой міжпланетны Пажарнік сустрэўся ў тым самым лесе, на той самай палянцы, дзе пазнаёміўся з ёю. А, можа, ён і не сустрэўся з Брысяй, а фотаздымкі паклаў пад паваленую сасну, за якую зачапілася Брыся сваёй спаднічкай, думаючы, што яна здагадаецца прыйсці туды, да паваленага дрэва.

А, можа, і не было гэтага трэцяга палёту, — ніхто пра гэта дакладна не ведае. З аповесцей вядома, што завуць яго мамурык і што шукаць яго трэба на планеце Мамурыя...

Але я зараз не пра Мамурыю і не пра мамурыка. Мне чамусьці ўспомніліся хлопчыкі Ясік і Янік і рыбалка, з якою звязана адна казка, што даўно ўжо напісана, але нікому пакуль не расказана.

Гэтаю казкай і хачу я закончыць кніжку, а называецца яна

КАЗКА ПРА ЖАБЯНЯ КВЫШ КВЫШ

Не ўсе маленькія дзеці, якія толькі пачынаюць гаварыць, адразу добра вымаўляюць нават такія прыемныя і лёгкія словы, як МАМА і ТАТА. Я ведаю адну дзяўчынку, якая вельмі доўга замест мама гаварыла мямя, а замест тата вымаўляла цяця. І ў гэтым няма нічога дзіўнага, як і ў тым, што калі ў адной сажалцы нарадзілася маленечкае жабяня, дык замест знаёмага ўсім жабкам ква-ква, яно сказала:

— Квыш-Квыш!.. Квыш-Квыш!..

І хоць потым жабаня вельмі добра вымаўляла сваё ква ква, квыш-квыш засталося за ім, як імя. Так называлі жабяня тата і мама, а таксама ўсе астатнія жабкі.

— Квыш-Квыш, давай нырнем на самае дно, — неаднойчы прапаноўваў маленькай жабцы Карасік, з якім яна сябравала. Але тут жа адзываўся вялікі тоўсты Карась — тата Карасіка.

— Дзеці, — гаварыў ён, — на самае дно апускацца небяспечна. Там многа розных водарасцей, у якіх можна заблытацца лапкай альбо плаўнічком! А калі заблытаецеся, да вас можа падплысці зялёны Шчупак.

Таму, каб гэтага не здарылася, і жабяня Квыш-Квыш, і Карасік заўсёды былі недалёка ад паверхні. Але гаворка цяпер пра іншае. Аднойчы тата гэтай самай жабкі, якую звалі Квыш-Квыш, адлучыўся з дому. Яго не было цэлыя два дні. І вось ён павінен быў вярнуцца, і мама маленькай жабкі рыхтавалася да сустрэчы:

— Ты, дачушка, мне не замінай! Выйдзі на бераг возера і пагуляй там трошкі, а я, як толькі параблю сваю работу, адразу цябе гукну.

І Квыш Квыш пакінула возера. Яна некаторы час гуляла на беразе, будуючы маленечкія домікі-норкі з жоўтага пяску. Але хутка ёй гэта надакучыла і яна вырашыла паглядзець, што робіцца на дарозе.

Квыш-Квыш паскакала да дарогі, і, схаваўшыся ў прыдарожных кусціках, назірала за машынамі, якія імчалі то ў адзін, то ў другі бок. Але хутка і гэта ёй надакучыла.

«А што, калі паскакаць мне па гэтай дарозе туды, куды імчацца машыны, — падумала Квыш-Квыш,— Мама яшчэ няхутка падрыхтуецца да сустрэчы, а я пагляджу, што там у канцы дарогі, можа, там канец свету, дарога ж недзе канчаецца!

І Квыш-Квыш паскакала абочынай дарогі.

Скакала яна доўга і, вядома ж, вельмі стамілася. Але раптам наперадзе з'явіліся высокія-высокія дамы. І машын на дарозе рабілася ўсё больш і больш.

Квыш-Квыш спынілася. Дамы былі зусім блізка, і яна ўспомніла, як аднойчы тата сказаў, што недалёка ад іх возера людзі пабудавалі новы мікраараён. І, што, напэўна, гэта і ёсць той новы мікраараён, а не канец свету, як думалася Квыш-Квыш раней. І яна зноў паскакала... Як жа была яна здзіўлена, калі пабачыла, што дарога перасякаецца яшчэ адной дарогай, і паабапал яе стаіць многа-многа дамоў. І машын тут таксама было многа. А яшчэ больш — людзей.

Калі б Квыш-Квыш умела чытаць, яна прачытала б на адным з дамоў: «Вуліца чырвонай каліны». Але чытаць яна не ўмела, таму, як толькі даскакала да другой дарогі, спынілася, залезла пад шырокі ліст трыпутніку, і пачала глядзець, што робіцца наўкола.

Яна адразу заўважыла, што не ўсе машыны аднолькавыя. Адны маленькія і рознакаляровыя, другія вялікія і ў іх многа людзей. Гэтыя вялікія машыны часта спыняліся, і тады адны людзі выходзілі з іх, а другія заходзілі. А былі яшчэ і трэція — з доўгімі-доўгімі вусамі, і вусы ўвесь час чапляліся за правады.

Тут трэба сказаць, што Квыш-Квыш ніколі яшчэ не трапляла на гарадскую вуліцу, таму зусім не ведала, што машыны мелі свае назвы: «Жыгулі», «Волга», «Масквіч», «Таёта». Але што значаць назвы машын у параўнанні з жаданнем праехаць на іх па дарозе? І гэтае жаданне ў

маленькай жабкі было такім моцным, што яна падумала: «Ах, нічога страшнага не здарыцца, калі я зараз даскачу вунь да той лавачкі, дзе сядзяць людзі, і дзе вельмі часта спыняюцца вялікія-вялікія вусатыя машыны! Не будзе нічога страшнага, калі я адважуся і разам з усімі скокну ў адну з іх!»

О-о, якое гэта было бясстрашнае жабяня, таму што яно на самой справе паскакала да лавачкі, на якой сядзелі людзі, спынілася пад лавачкай, пачало чакаць, ну, вядома ж, тралейбуса! І тралейбус хутка пад'ехаў.

Людзі так спяшаліся зайсці ў яго, што ніхто не звярнуў увагі на маленькае жабяня. А яно лоўка апынулася ў тралейбусе. Адразу прыціснулася да халоднай сцяны, за якою сядзеў шафёр. Але яго жабяня не магло бачыць. Затое зусім блізка ад сябе пабачыла дзве маленькія-маленькія ножкі, абутыя ў чырвоныя туфлікі і беленькія шкарпэтачкі, а побач яшчэ дзве нагі, але ўжо вялікія, абутыя ў чорныя блішчастыя туфлі на высокіх-высокіх абцасах.

Тралейбус даўно рухаўся, але Квыш-Квыш гэтага не адчувала, затое пачула над сабой тоненькі галасок:

— Мамачка, ты мне купіш марожанае, калі мы выйдзем з тралейбуса?

— Куплю! — адазваўся другі голас.

— Дванаццаць пачкаў! Яно такое салодкае, што я магла б з'есці і дваццаць!

— Я куплю табе адзін пачак, а дваццаць гэта вельмі многа! — сказаў другі голас.

Ножкі, абутыя ў чырвоныя туфлікі, затупалі.

— Марожанае! Сёння буду есці марожанае! — пачуўся радасны галасок. І Квыш-Квыш вымушана была трошкі пасунуцца. Ёй здалося, што ножкі ў чырвоных туфліках хочуць наступіць на яе. А тралейбус тым часам спыніўся. І людзі пачалі выходзіць з яго. Перад Квыш-Квыш замільгалі туфлі, сандалікі... Прамільгнулі і знаёмыя чырвоныя туфлікі, а за імі і блішчастыя — на высокіх абцасах. Жабяня толькі паспела пачуць голас:

— Пойдзем, дачушка, сядзем! Вызвалілася месца.

Аднекуль дыхнула свежым паветрам, і Квыш-Квыш проста перад сабою пабачыла расчыненыя дзверы. Яны былі так блізка, што немагчыма было не скокнуць у іх! Калі б яна памарудзіла хоць імгненне, здарылася б нешта непрадбачанае, таму што дзверы адразу зачыніліся. Тралейбус паехаў далей, а Квыш-Квыш даскакала па тратуары да газона і спынілася.

«Як добра жывецца людзям! — падумала яна.— Вось каб у нашай сажалцы была такая машына!» І адразу ж успомніла пра іншае, — марожанае?! «Хм-м-м-м! Што ж гэта такое, — марожанае?!» І тут Квыш-Квыш заўважыла, як побач з ёю зямля прыўзнімаецца. І як жа ўзрадавалася Квыш Квыш, калі пабачыла, што адтуль выпаўзае Чарвяк. Самы звычайны Чарвяк! І ён таксама пабачыў Квыш-Квыш.

— Дзядзечка Чарвяк, добры дзень! — паспяшалася прывітацца Квыш-Квыш і тут жа запыталася: — Вы мне не скажаце, што такое марожанае?!

— Хм-м-м-м...

І можна было меркаваць, што Чарвяк задумаўся, але думаў ён не пра марожанае.

— Адкуль ты ўзялося, жабяня?

— Квыш-Квыш! — удакладніла маленькая жабка.

— Вельмі прыемна пазнаёміцца, Квыш-Квыш,— сказаў Чарвяк, — Ты што, недзе тут недалёка жывеш?!

— Ах, жыву я там!

Квыш-Квыш махнула лапкай і зноў запыталася:

— Дык вы не ведаеце, што такое марожанае?!

— Чаму ж не ведаю, — адазваўся Чарвяк. — Марожанае любяць дзеці. Сам я, праўда, яго не каштаваў.

— Я пра гэта ўжо чула, — цяжка ўздыхнула Квыш-Квыш, — але ніколі-ніколі ў жыцці не каштавала яго і, напэўна, не пакаштую. — У маленькай жабкі быў такі выгляд у гэты момант, што Чарвяк пашкадаваў яе:

— Ну, не трэба так засмучацца. Зараз мы нешта прыдумаем. Здаецца, я ўжо прыдумаў.

Чарвяк азірнуўся і сказаў:

— Вунь, за намі, бачыш той дом з сінімі балконамі... Дык вось на адным з іх жыве Папугай. Птушка, праўда, з гонарам, але яе чамусьці любіць латочніца, якая прадае марожанае і нярэдка частуе яго. Дык, можа, пойдзем да таго дома?

— Абавязкова пойдзем! — узрадавалася Квыш- Квыш і паскакала. І як ні хацелася маленькай жабцы хутчэй апынуцца ля дома з сінімі балконамі, ёй увесь час даводзілася спыняцца, таму што Чарвяк не паспяваў за ёю. Але, нарэшце, яны дабраліся.

Чарвяк агледзеўся:

— Табе, здаецца, пашанцавала, Квыш-Квыш. Латочніца прадае марожанае, і Папугай на месцы. І, як бачна, ужо атрымаў сваю порцыю!

— Дзе Папугай?

— Ціха! — шапнуў Чарвяк. — Скачы за мной! — і папоўз бліжэй да балкона, дзе сядзеў Папугай. Тут ужо яго не магла не заўважыць Квыш-Квыш.

«Мне і ў сне не магла прысніцца такая прыгожая птушка, — падумала яна. — Якія дзівосныя каляровыя пёркі ў Папугая!»

А Чарвяк сказаў у гэты момант:

— Гаварыць буду я! Ты маўчы! — і загаварыў, як здалося Квыш-Квыш, надзвычай далікатным голасам:

— Шаноўны Папугай! Вы, відаць, яшчэ і не чулі, што наш мікрараён наведала вельмі мілая госця. І яна ніколі ў сваім жыцці не каштавала марожанага. Мне хочацца спадзявацца на Вашу гасціннасць...

Папугай залапатаў крыламі і ўвесь распушыўся. Ён паглядзеў у адзін бок, потым у другі і сказаў:

— З кім маю гонар размаўляць?

— Кхе-хе-хе-е-е... — Чарвяк, нібыта папярхнуўся.— Нам не даводзілася раней сустракацца. Будзем знаёмы, я — Чарвяк!

— Ха ха-ха-а-а а... — зайшоўся смехам Папугай,— Вяроўчына ў шлеме!

— Квыш-Квыш, нас тут не зразумелі!

Было відаць, што Чарвяк вельмі абурыўся. Ён яшчэ нешта хацеў сказаць, але загаварыў Папугай.

— Бяру свае словы назад, — сказаў ён. — Прашу да стала.

— Нам не ўзабрацца на балкон, — шапнула Чарвяку Квыш-Квыш. І ёй чамусьці было вельмі шкада яго.

А Папугай ужо злятаў з балкона і трымаў у лапках палачку з марожаным.

— Частуйцеся! — напышліва сказаў Папугай.— І, паклаўшы марожанае перад Квыш-Квыш, зноў падняўся на балкон.

Я не скупы, — пачула Квыш-Квыш. — Толькі не трэба крыўдзіцца. Прыемнага апетыту.

— Скажы дзядзьку Папугаю дзякуй, — нахіліўся Чарвяк да Квыш-Квыш, і яна збянтэжана прашаптала:

— Дзякуй, — і хутчэй лізнула марожанае... — Ай, якое халоднае!

Потым, калі яны вярталіся назад, да тралейбуснага прыпынку, Квыш-Квыш думала: «Не такі ўжо і прыгожы гэты Папугай, і не надта смачнае гэта марожанае! І чаго яго так любяць дзеці? Першы іней на траве каля возера намнога смачнейшы!»

Як толькі яна так падумала, ёй стала страшна: «Як жа я магла гэтак далёка аказацца ад сваёй сажалкі? Напэўна, мяне даўно шукае мама! Што я ёй скажу?» І Квыш-Квыш гатова была заплакаць. Але прыпынак, адкуль яны рушылі да дома з сінімі балконамі, быў зусім

блізка. Ім трэба было толькі перайсці газон. Дарэчы, пераходзіць і спыняцца на газоне дазваляецца толькі жабкам і чарвякам, а хлопчыкам і дзяўчынкам гэтага рабіць нельга!

— Развітаемся? — сказаў Чарвяк. — Я хачу трошкі паспаць.

— Угу-у-у, развітаемся! — адказала Квыш-Квыш і падумала, што ёй трэба хутчэй перайсці вуліцу, і на тым, другім баку, хутчэй ускочыць у тралейбус.

Так яна і зрабіла, развітаўшыся з Чарвяком. І, заўважыўшы, што людзі ідуць толькі на зялёнае святло святлафора, старалася не адставаць ад хлопчыка ў жоўтай майцы, які нават не здагадваўся, што за ім след у след скача жабка.

А потым Квыш-Квыш зноў ехала ў тралейбусе, зноў пабачыла побач маленькія ножкі, толькі на іх былі беленькія сандалікі і чырвоненькія шкарпэткі.

— Тата, — зноў пачула Квыш-Квыш тоненькі звонкі галасок над сабой. — Ты мяне возьмеш заўтра з сабой на рыбалку?

І адразу адазваўся другі голас:

— Абавязкова вазьму, толькі ты стой спакойна!

Але таму, каму належаў тоненькі звонкі галасок, спакойна не стаялася, ён радасна затопаў ножкамі:

— Нарэшце, я злаўлю карасіка! Злаўлю карасіка! Толькі не будзем яго смажыць? Пусцім у акварыум!

Квыш-Квыш жахнулася ад гэтых слоў. Яна не ведала, што такое акварыум, але здагадвалася, што азначае гэтае слова. І як жа яна ўзрадавалася, калі тралейбус, нарэшце, спыніўся.

Яна так спяшалася выскачыць з яго, што ледзь не трапіла пад чыйсьці чаравік.

— Жабка?! Глядзіце, зялёная жабка!

А яна думала толькі пра адно: «Я павінна папярэдзіць Карасіка! Мне трэба яго папярэдзіць! Заўтра яму ні ў якім разе не трэба пакідаць дом».

Калі яна даскакала да сажалкі дык адразу закрычала, як толькі магла, гучна:

— Карасік, хавайся! Заўтра будзе рыбалка!.. Карасік, хавайся! Заўтра будзе рыбалка!.. Ты чуеш, ры-ыбалка-а-а!..

ЗАМЕСТ ЭПІЛОГА АД АЎТАРА

Кожны раз цяпер, калі мне даводзіцца ісці ля нейкай сажалкі, ці ля балотца, дзе яшчэ жывуць жабкі, і пачуць знаёмае ква ква ква, я заўсёды спыняюся. Мне пачынае здавацца, што гэта крычыць

маленькае жабяня Квыш-Квыш, хоць яно, напэўна, ужо даўно вырасла, але ж у голасе чуецца тая ж самая трывога:

— Карасік, хавайся!.. Заўтра будзе рыбалка!

КАНЕЦ.

ЗМЕСТ